

Leonas PELECKIS-KAKTAVIČIUS

ANGELAI VELNIO SPARNAIS

Leonas PELECKIS-KAKTAVIČIUS

ANGELAI VELNIO SPARNAIS

n o v e l è s

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų
informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

ISBN 978-609-8207-25-5

© Leonas Peleckis-Kaktavičius, 2023
© UAB „Saulės Titnagas“, 2023

Atsisveikinimas su knygomis

Valdemaras Buivydas visada buvo knygų žmogus. Nuo ankstyvos vaikystės, kai tėvų namuose net etažerės nebuvo. Jam nupirktas knygeles saugodavo dėžėje po lova. Kam nors svečiuojantis, būtinai parodydavo savo brangiausią turtą, ne visada pajusdamas, kad svečiui tai visai neįdomu.

Skaityti išmoko anksti, vos trejų. Į turgų išsiruošusios mamos prašydavo tik naujos knygos. Kažkodėl jo tas prašymas vis būdavo užmiršamas. O kai nauja knygelė iš krepšio atsidurdavo rankose, vaiko džiaugsmas buvo sunkiai apsakomas. Iš pradžių tas stebuklingas lauktuves apkabindavo, pabučiuodavo, dar ir pauostydavo, nes anais tolimalais laikais knygos kvepėdavo spaustuvės dažais, kurių su niekuo nesumaišysi.

Šiandien Valdemaras jau profesorius emeritas. Prieš penkerius metus neteko žmonos, kartu dirbusios universitete. Vaikų nesusilaukė. Taip sunku niekada dar nebuvo. Seno draugo raminantys žodžiai, seniai visiems žinomi, – atseit, laikas gydo, – pasirodė netikri, bent jau jo atveju – beverčiai. O dabar pasiryžo kitam išsiskyrimui. Turbūt jau visas mėnuo vis pabunda vidury nakties ir galvoja, galvoja, galvoja, o atėjus rytui vėl pritrūksta valios pradėti, ką sumanęs.

O sumanymas labai paprastas: padovanoti savo biblioteką universitetui.

Tačiau toli gražu ne toks paprastas. Anądien jau bandė vieną kitą knygą perkelti į pirmą kartoninę dėžę, tačiau šir-

dis pradėjo baladotis ir teko tą rimtą darbą atidėti rytojui. Net apsidžiaugė, kad netyčia atsirado tokia proga. Bet juk taip ilgai tęstis negali, teks pasiryžti.

O tokiam pasiryžimui pritrūksta kvapo vos į rankas paėmus knygą. Nors po daugelio knygų atsiradimo praėjo daug metų, atsimena kiekvienos istoriją. Emilijai ir jam niekada nebuvo didesnės šventės už naują knygą jų namuose. Dabar tiniam jaunimui tai turbūt sunku suvokti ne tik todėl, kad išmanieji telefonai prieš nosį, bet kad jiems neteko gyventi tais laikais, kai įsigyti knygą buvo ne taip paprasta, net rimtų pažinčių reikėjo turėti.

Na taip, kai kurios iš tų knygų jau kaip ir bevertės. Nauji laikai, naujos tiesos. Neseniai Vilniuje buvo susitikęs Algimantą Baltakį, studijų laikų bičiulį. Guodėsi, kad, pasiūlęs geram žmogui visą „Pergalės“ komplektą, liko nesuprastas. Dirbdamas žurnalo vyriausiojo redaktorium, visada į namus parsinešdavo du egzempliorius, galvodamas kada nors pradžiuginti tokia dovana rimtą literatą ar mokslininką. „Kuriems velniams man ta tavo „Pergalė“? – susijaudinęs kartojo poetas tai, ką išgirdo iš to *gero žmogaus*. – Jei bandysi kažką skaityt, neaišku bus kuo galima tikėti, kuo ne. Tuščias reikalas...“.

Liūdnas buvo tas judviejų susitikimas, nepanašus į ankstesnius. „Senatvė – nelinksma gatvė“, – sakė poetas, kaip ir jis, turintis nemažų sveikatos problemų. Algimantas prisipažino ir kad savo bibliotekos knygas po truputį dalina pažįstamiems ir nepažįstamiems. Anūkams paliksias tik savąsias, na ir dar rimtesnes autografuotas. O ką reiškia žodis *rimtesnes*? Regis, kuriose sovietinių melagysčių mažiausia, kurio mis ir pats iki šiol tiki.

Tarp knygų, kurias rasi daugelio sovietmečiu gyvenusių bibliotekose, Valdemaro namuose nemažai tokių, kurio mis ir žymiausi bibliofilai galėtų didžiuotis. Įvairiais keliais jos susikaupė, ypač rašant mokslinį darbą apie lietuviškos

spaudos kelius Lietuvoje nuo tų laikų, kai net oficialus draudimas valdiškose įstaigose kabojo: „*Говорить по литовски строго воспрещается*“*. Kiek džiaugsmo buvo tiems leidiniams patekus į rankas! Ne tik jam, Emai taipogi. Daugiausia jų padovanojo abiejų studentai, įkalbėję savo senelius ar tėvus atsisveikinti su šeimos relikvijomis.

Širyt profesorius nuo jų ir pradeda liūdnąją atsisveikinimą. Štai šita bene seniausia: „*Мокслась скайтима рашта летувишка*“. Išleista 1867 metais Vilniuje. Tai – graždankinės epochos liudytoja. Tikras atradimas buvo ir Tilžėje 1896 metais išleista Vinco Kudirkos knyga „Viršininkai: margas paveikslėlis“. Tiesa, autorius viršelyje pasislėpęs po *Perkuno* slapyvardžiu. Na, o čia – „Baltasis erelis“, – unikalus periodikos leidinys, kurio sumanytojas ir leidėjas – žymusis knygnešys Jurgis Bielinis. Tą, pirmąjį numerį, išėjusį 1897 metais, jis pasirašė gan smagiai: „Juzaps Baltasis Erelis Lietuvos Karalius“. Kiti du numeriai išleisti jau atgavus lietuvišką spaudą. Jų Valdemaras neturi, „Aušros“ muziejuje išstudijavo.

Jau ir pietų metas, o darbas nepajudėjo iš vietos. Valdemaras iš naujo varto senokai rankose laikytus leidinius, kažkada atrastus, bet primirštus brangius puslapius, dar ir prisimindamas juos dovanojusius studentus. Bent pora iš jų jau patys profesoriai. Gražūs žmonės šalia užaugo.

Kavos puodukas šiek tiek atgaivino ir apramino. Šioje lentynoje – kiek vėlesnių laikų leidiniai, tačiau tokie, kuriuos ne pas kiekvieną užtiksi. Ne kartą juos rodė studentams. Ne tik rodė, bet ir leido pasidžiaugti jų puslapiais. Iš retesnių – pirmasis Janonio raštų leidimas. Tą Kaune 1921 metais išleistą knygą dovanojo poeto bendraamžis, sulaukęs šių dienų. O čia – Salio Šemerio „Granata krūtinė“, kažkada sukėlusi nemažus vėjus, pirmasis „Keturių vėjų“ leidinys,

* Kalbėti lietuviškai draudžiama (rus.).

išėjęs 1924 metais. Studijų metais teko su autorium gan įdomiomis aplinkybėmis susipažinti, o ir stipendiją per vieną vakarą prarasti. Kazio Bradūno sonetai „Vilniaus varpai“, išleisti 1947-aisiais, – taipogi retas egzempliorius, dovanotas paties poeto. Pirmoji būsimo klasiko knygelė plonytė, bet su nemažu kūrybiniu užtaisu.

Kuo toliau, tuo didesnė širdgėla. Profesorius lyg ir neabejoja, kad daro gerą darbą – tomis knygomis universiteto bibliotekoje pasinaudos ne viena studentų ir kolegų karta, bet kai pagalvoja, kad jo namuose žiojės tuščios knygoms skirtos lentynos, pasijunta panašiai, kaip jautėsi praradęs Emiliją. Iš tikrųjų ir tebesijaučia – nebuvo nė dienos, kad jos neprisimintų, kad mintyse nepasikalbėtų. O ir dabar vis pasijunta besitariantis su ja. Ema lyg ir neprieštarauja jo sumanymui, tik pergyvena, kad jis, Valdemaras, vieną rytą atsibudęs namuose, kuriuose nebėra knygų, gali *supasuoti*. Tik nėra visiško aiškumo, kam – jai ar jam priklauso tokios mintys.

Šiąnakt vėl prisisapnavo košmaras. Rodos, sugrįžta po paskaitų į namus, o juose ne tik knygų, bet ir knygų lentynų nebėra. Ir rašomojo stalo nebėra, kuris visada būdavo apkrautas darbui būtinomis knygomis. Aplink – tuščios sienos. Tik Šimonio paveikslai, kuriuos visą gyvenimą iš paties dailininko pirkto žmona, niekur nedingę. „O kaip aš dabar pasiruošiu rytojaus paskaitoms?“ – dingteli Valdemarui, dar ne profesoriui, tik jaunam dėstytojui. Išbunda išpiltas šalto prakaito ir pats sau netikėtai apsidžiaugia pamatęs ne tik keletą kartoninių dėžių su knygomis, bet ir dar toli gražu ne tuščias lentynas.

Šį rytą profesorius pradėjo susiradęs vieną iš jau į kartoninę dėžę perkeltų knygų. Pats nelabai supranta, kodėl būtent jos prireikė, gal kad pusę nakties per sapną jos viršelį prieš akis vis šmėkščiojo. Ką tai galėtų reikšti?

„O gal vis tik dar lukterti su tuo atsisveikinimu?“ – tarsi savęs, tarsi Emilijos klausia, perskaitęs ne sykį girdėtą, bet primirštą sentenciją.

Jau beveik žino atsakymą, tačiau kol kas garsiai jo ištarti nesiryžta.

2022 m. gegužės 15 d.

Nadiežda

Buvo likusi savaitė iki karo su Ukraina pradžios, kai brolienė iš Maskvos pranešė: „Gerardo nebėra“. Dar vakar Bronislovas su juo kalbėjo per *skaiptą*, tiesa, labai trumpai, nes brolis jautėsi prastai ir kelis kartus pakartojo, kad sunku kalbėti. Taip ir išsiskyrė neatsisveikinę.

Jau nuo praėjusios vasaros brolis dvynys kažką slėpė. Nors ir prasitarė, kad buvęs pas daktarą, bet apie jokiais rimtas problemas kalbos nebuvo. Žinodamas Gerardo charakterį, Bronislovas įtarė, jog kažkas negerai. O kai savaitę nepavyko susisiekti, po tyrimų grįžęs iš ligoninės slapukas nuramino: „Nieko baisaus. Gyvensim“.

Dvyniai – toks sutvėrimas, jog vienas kitą jaučia per didžiausią atstumą. Bronislovas buvo užtikrintas, kad Gerardas gudrauja. Jei ne pandemija, sėstų į lėktuvą ir viskas paaiškėtų. Deja, kol kas toks skrydis neįmanomas.

Vėlų rudenį brolis, sugrįžęs iš ligoninės, jau buvo atviresnis: „Žarnas patrumpino. Žada švitinti“.

Vis susisiekdavo per *skaiptą*. Buvo sunkiai atpažįstamas – liga keitė vis labiau. Neslėpė, kad po švitinimo procedūrų labai blogai su širdimi. Brolio antroji pusė vis žadėjo rimtesnę pagalbą, atseit, su kažkokiais profesoriais tariasi. Tačiau kalbos kalbomis ir liko. Kitaip ir negalėjo būti – atvirumo valandėlę brolis prasitarė, kad tuose namuose jau senokai kaip svetimas. Matyt todėl, kad lietuvis, o Rusijoje tas žodis

nuo devyniasdešimtųjų prilygsta keiksmazodžiui. O gal kad taurelei abejingas, kad dažniau tyli nei kalba. Rusiška natūra mėgsta užstalę, o jos vengiantys ir tylintys įtartini. Be to, dar ir ligonis. Tinkantis tik lėkštėms išplauti po pietų, į kuriuos susirinkusios marčios net šito nesugeba.

Likus porai švitinimų, širdis neišlaikė.

– Gulėti jau negalėjo. Sėdėdamas kėdėje dėkojo už kartu pragyventus metus, – lyg ir teisybę, tik kažkokiu pasaldintu, valdišku balsu pasakojo Nadiežda apie paskutinę Gerardo naktį, kažkodėl praleistą ne ligoninėje.

– Tai kad jau niekuo negalėjo padėti...

Įkalbėti Nadieždą, kad brolių kremuotų ir, kai tik baigsis pandemija, palaidotų šalia tėvų Lietuvoje, nepavyko.

Kažkokios keistos, sunkiai broliui suvokiamos buvo ir pakasynos. Aprėngė paskutinei kelionei namuose, savaitei išvežė į morgo šaldytuvą, o iš ten – tiesiai į kapines.

– Mūsų tokie papročiai, – brolienė bandė įtikinti tais žodžiais netikintą Bronislovą.

Nebuvo ir kunigo. Atgulė brolelis į nepašventintą duobę. O Gerardo sūnūs neišgirdo prašymo bent nufilmuoti laidotuves.

– O, viskas buvo taip, kaip reikia... – susisiekus telefonu bandė raminti Nadiežda.

Artimiesiems Lietuvoje dar kartą beliko apgailėti toli nuo tėvynės pražuvusio doro, talentingo žmogaus.

&

Gerardas jau buvo baigęs konservatoriją, dirbo vaikų muzikos mokykloje direktoriaus pavaduotoju, savaitgaliais su kompanija grojo vestuvėse, rašė dainas. Per pirmąsias vasaros atostogas su vaikystės draugu išvyko ekskursijon prie populiario rato. Iš ten sugrįžo kaip pakeistas. Vis dažniau ėmė į rankas akordeoną ir, kažkaip mįslingai žvelgdamas į priekį, traukė:

– *Nadiežda, ty kompas rodnoj...*

Anuomet tai buvo viena populiariesnių rusiškų dainų. Atseit, Nadiežda dabar jo svarbiausias kompasas. Įsimylėjo Gerardas. Ne juokais įsimylėjo. Pirmasis apie tai sužinojo brolis. Jis ir merginos nuotrauką pirmasis pamatė.

– Tavo tiesa – tikra Marina Vlady. Tik ir į kariuomenę įeinant tėvai buvo įspėję: „Neparvežk ruskės“. Iš Kalinino neparvežei, o dabar...

Brolis nieko neatsakė, nes nelabai žinojo, ką atsakyti. O savaitgaliui išlėkęs į Maskvą sugrįžo su Nadiežda, priversdamas mamą griebtis širdies lašų. Tėvukas buvo kiek ramesnis.

– Mano būsimoji... – trumpai paaiškino. – Nadiežda – lietuviškai viltis, – pridėjo.

Į sužadėtuvėms skirtą vakarą pakviestas vaikystės draugas pasirodė labiau priešas nei draugas. Įkaušęs gyrsi:

– Aš savo ruskelei vaiką užtaisiau ir tai nesiženiju. Durnius tu, Geri...

– Nevažiuok į tą ruskyną, sūneli, – maldavo motina, nujausdama, kad pražus sūnus. Tačiau Gerardas, tarsi drignių prisivalgęs, nieko ir niekieno jau nei girdėjo, nei matė.

Iš vestuvių Maskvoje abu tėvai sugrįžo lyg save pardavę.

Gerardui Maskvoje teko nelengva taksisto duona, jo muzikinių gabumų niekam neprireikė. Prieš vestuves skambėjusi Nadieždos pasaka, kad jai siūlomas darbas ambasadoje, o po kurio laiko ir tarnyba užsienyje, užsibaigė niekuo.

Po poros metų Gerardas šiaip taip įkalbėjo savo brangiausią persikelti Lietuvon. Pavyko ją įdarbinti karinėje gamykloje pagal specialybę – ekonomiste. Tik tas geras direktoriaus pažįstamas, rekomendavęs Nadieždą, netruko susilaukti priekaištų:

– Kokį velnią man įsiūlei? Didesnės tinginės nesam turėję...

O Nadieždos dažnai kartojami žodžiai „*A u nas, v Moskvie*“* tapo ir pačios Maskvos pajuokos objektu.

* O pas mus, Maskvoje (rus.).

Ne geresnė situacija buvo po darbo, ypač šventadieniais. Anot mėgstančio pajuokauti uošvio, kol Nadiežda virtuvėje apsisuka, vakaras ateina. Todėl šeimininkauti tekdavo Gerardui. Regis, tokia tvarka jau buvo nusistovėjusi ir Maskvoje. Net lėkštes vyreliui tekdavo išplauti. Tačiau Gerardas nepriekaištavo savo Marinos Vlady kopijai, svarbiausia, – kad vėl galėjo muzikuoti.

Kaip netikėtai sugrįžo, taip netikėtai ir atgalios išsiruošė. Nadieždos balsas, be abejo, buvo lemiamas. Atrodė, kad jau, jau ir Gerardas supras, jog ne viskas gerai judviejų padangėje, deja, į kelionę išsiruošė kartu. Mama šikart jau ne ašarojo, o už galvos susiėmusi kartojo:

– Vaikeli, vaikeli, ką darai? Nejaugi toks aklas esi?

&

Maskvoje gimusius sūnus pavadino brolių dvynių vardais, o šioms sukūrus šeimas, anūkai tuos vardus paveldėjo. „Mes – lietuviai“, – paaiškino tiems, kam keista pasirodė, davė jų pavardę.

Gerardo atžaloms viešint Lietuvoje nuliūdindavo tik viena aplinkybė: nė vienas jų nemokėjo lietuviškai. Kodėl? Gerardas aiškino, jog ne taip paprasta, gyvenant tokiam didmiestyje, kaip Maskva, išmokyti. Ir ten yra šeštadieninė lietuvių mokykla? Bet ji labai toli nuo jų namų. Taip, turbūt ir jis kaltas. Ilga diena už vairo, kelionės pirmyn ir atgal taip išsunkia, kad jau nieko, išskyrus norą greičiau atsidurti lovoje, nelieta. Vis dėlto pažadėdavo per kitas atostogas kalbėti tik lietuviškai. Deja, netesėdavo.

O ir kalbos po ilgesnės pertraukos susitikus darėsi vis keistesnės. Buvo akivaizdu, kad net pats Gerardas beveik įtikėjęs tuo, ką girdi Rusijoje.

– Nei jūs teisuoliai, nei mes keistuoliai, – diplomatiškai stengdavosi užbaigti beįsiplieskiantį ginčą.

Gyvenimas Marinos Vlady kopiją jau seniai buvo pakeitęs į subobėjusią rusišką Matrioną. Plika akimi buvo matyti, kad nedaug bendro tarp jos ir menininko iš prigimties, seniai praradusio viltį ką nors pakeisti šitam gyvenime. Net populiariosios dainos apie Nadieždą jau neprisimindavo.

O jam su Nadiežda atvykus Lietuvon į giminaitės vestuves, įvyko jau nei šis, nei tas.

– *My za Putina**, – beveik choru pasakė ir pakartojo svečiai iš Maskvos ir, vestuviniams sutartinai kvatojant, trenkę durimis, neatsisveikinę išlėkė.

&

Bronislovas, susisiekęs su broliu per *skaiptą*, stengdavosi kalbėti neliesdamas politikos, nes žinios, ateinančios iš Rusijos, nežadėjo nieko gero. Nenorėjo pakenkti nei broliui, nei jo šeimai, nes beveik neabejojo, kad tokių pokalbių klausomasi.

Pasidžiaugė išgirdęs, kad Gerardas vėl pradėjo muzikuoti. Įsigijo elektrinius vargonėlius ir savaitgalius stengdavosi praleisti savo taip vadinamame muzikos kambaryje. Vis pagrodavo, ką sukūręs. Bet toji kūryba buvo tarsi sau. Gal tik kartą su liūdesiu prisiminė, jog Lietuvoje jo kūrybos laukdavo ansamblis „Mėnulio vaikai“, o muzikos mokykloje dirbantys kolegos net jo autorinį vakarą buvo surengę. Viskas buvo, buvo, buvo... Širdgėla buvo tokia matoma, kad Bronislovas pasistengė nusukti kalbą į šoną.

Šiandien Bronislovas neatsitiktinai prisiminė tuos pokalbius. Brolienės paprašė atsiųsti Gerardo muzikinius įrašus, tačiau buvo kaip ir nesuprastas.

– Kam jie tau?

– Prisiminimui, be abejo. Be to, kolegos tegu pasiklauso, tegu įvertina.

* Mes už Putiną (rus.).

Išgirdo jo prašymą ar ne, Bronislovas taip ir nesuprato. O bandymas paklausti, ar nebijo, kad į karą pakvies anūkus, o gal net jaunesnįjį sūnų, visiškai sujaukė pokalbį.

– Apie ką čia dabar kalbi? Į kokią karą? Nėra jokio karo! Kas ten pas jus dedasi? – greitakalbe atpylė Nadiežda ir išjungė kompiuterį.

Praėjus porai mėnesių, Bronislovas vėl susisiektų su Nadiežda.

Po ilgokai užtrukusios tylos pasigirdo verksmas. Kadanį brolienė net mirus Gerardui neparodė panašių jautrumų, buvo aišku, kad įvyko kažkas netikėto.

– Jaunėlis – Ukrainoje... – vos girdimai ištarė. – Atleisk, negaliu kalbėti...

Šiandien radijas ir televizija vėl pranešė apie rusų naikinamą Mariupolį, apie „Azovstal“ gamyklos požemiuose laukiančius ir nesulaukiančius pagalbos sunkiai sužeistus ukrainiečius, apie bombarduojamus gyvenamuosius rajonus, ligonines ir mokyklas.

– Jei turėčiau galimybę, savo rankomis pasmaugčiau tą išsigimėlį Putiną, – žurnalistams filmuojant griuvėsius, kreipėsi į pasaulį artimųjų netekusi senutė. – Tegu jis būna tūkstantį kartų prakeiktas!

O Bronislovui kasnakt sapnuojasi brolis dvynys, kuris vis klausia:

– Kodėl leidot mane palikt svetimoj žemėj?

2022 m. gegužės 13 d.

Išpažintis

Literatūros almanacho redaktorius tarp korespondencijos, atsiųstos elektroniniu paštu, rado ir praeityje žinomo literatūros kritiko autobiografinę išpažintį. Tai buvo gan netikėtas laiškas, nors su tuo kritiku ir buvo šiek tiek pažįstami, o negražus gandas apie jo praeities nuodėmes taipogi buvo pasiekęs.

Nieko labai naujo, perskaitęs tuos dešimt puslapių, nesužinojo. Bent jau kolegų, kuriuos buvo vienaip ar kitaip apskundęs kagėbistams, pavardžių čia nebuvo. Nebuvo pažymėta ir kuo plunksnos broliams ar sesėms tai baigėsi. Tačiau buvo lyg ir nuoširdus bandymas paaiškinti, kodėl taip atsitiko, o ir priminimas, kaip Nepriklausomybės atkūrimo pradžioje bei vėliau bandė išpirkti tą sunkiai išperkama kaltę.

Pasakojime apie save tarp istorijos girnų nemažai teisingų sakinių. Akivaizdu, jog rašyta viską labai gerai apgalvojus, tam sugaišta daug dienų. Net filosofas Juozas Girnius, teigęs, jog ir klystantis žmogus tiki savo idėja, pasitelktas. Lemtingais keturiasdešimtaisiais gimęs kritikas bando į viską pažvelgti gerokai iš tolo – visų pirma, primindamas Antaną Venclovą, kuris, anot išpažinties autoriaus, tūkstančius SSRS simpatikų išvedė į Kauno aikštes ir gatves džiaugsmingai sutikti sovietinių tankų. Atseit, tas rašytojas, sumanęs tuoktis be bažnyčios, turėjęs su ja konfliktą, buvo nepatenkintas Smetonos politika, negalėjo pilnai įgyvendinti savo karjeristinių ambicijų, buvo

susižavėjęs faktais apie sovietinių rašytojų turtingą buitį, didelius honorarus, ir tai nulėmė jo posūkį *į kairę*.

Na, o ant kokio istorinio pagrindo formavosi būsimo literatūros kritiko pasaulėjauta, pasaulėžiūra, charakteris?

Lyg ir viskas, kaip pas visus – daug ką gero žemaičiai tėvai įskiepijo, auklėjo katalikiškai. Deja, vieno svarbaus imuniteto elemento į tolimesnį kelią neįdavė – nei Vasario šešioliktosios niekada neminėjo, nei apie tėvo brolių, dalyvavusių Nepriklausomybės kovose ir netekusių kojos, nepasakojo. Užtat mamos ne sykį kartoti žodžiai įsiminė: „Vakalėle, nabovo teisybės pasaulie er nabus“. Bet tie žodžiai, regis, buvo suprasti antraip.

Ištrūkęs iš namų, baigęs mokslus, jau dirbdamas redakcijoje, jaunasis kritikas daug nesusimąstydamas įtikėjo tokių autoritetų, kaip Antanas Venclova, prestižu, ėjo jų praskintu prisitaikymo keliu.

Šėtonui pasiduota jau subrendus – trisdešimties. Liki-mas ar atsitiktinumas atsiuntė pažintį su disidentu, iš kurio išgirdo apie Prahos įvykius, reakcingą komunistų partijos vaidmenį. Įtrauktas į diskusijų klubą, ir su uždrausta spauda turėjo progos susipažinti. Tačiau po trejų metų naująjį pažįstamą suėmė, o dar už mėnesio ir literatūros kritikas atsidūrė areštinėje. Dabar, praėjus daugeliui metų, prisipažįsta: „Mano laikysena nebuvo tvirta – atsiliepė idėjinio-politinio stuburo silpnumas. Bet labiausiai – baili prigimtis, baimė ant kortos statyti literatūrinį darbą, o ir savo šeimą, nes buvau jau vedęs, turėjau dukrą“.

Tai bent terminologija – atsiliepė idėjinio-politinio stuburo silpnumas. Lyg iš sovietmečiu leisto „Tiesos“ laikraščio vedamojo.

Taip, dabar jam svarbu žinoti, kaip panašiais atvejais yra pasielgę kolegos, kiti literatai. Viena net pamini – pjesių, dokumentinių knygų rašytoją, atsispyrusį šantažui, o jau šiais laikais parašiusį, kad geriau netekti kojos nei prisiauginti uodegą. Čia ir tarsi pasiteisinimas: jo namų dvasioje būta dau-

giau patriotizmo, be to, ir gimtasis kaimas buvęs kitoks – daug vyrų išėjo partizanauti, dauguma sodybų slėpė rezistentus. O svarbiausia – būta giminaičio partizano, kurio pavydėtų daugelis.

Tie netrumpi metai, kuriais literatūros kritikas dalyvavo žaidime „voras ir musė“, taip ir palikti paslapyje. Tuomet ko verta *tokia* išpažintis? Anot jos autoriaus, tai buvo žaidimas su laiminga pabaiga, nes „musė“ liko nesuvalgyta. Atseit, saugumiečiai, kaip ir daug kas sovietmečiu, neretai užsiimdavo akių dūmimu, formaliu „paukščiukų“ dėliojimu ataskaitose. Ar tikrai? Ir kiek tų „musių“, iki galo nesuvalgytų? O viskas baigėsi tuo, kad įmerkęs uodegą kritikas pasiprašė priimamas į komunistų partiją, nes draugų kompanijoje išgirdęs, jog partinių KGB neverbuoja. Tarsi būtų pamiršęs, jog jau yra užverbuotas.

Komunisto bilietą kritikas po Kovo 11-osios persmeigė ant parlamento gynybinės sienos. Gal ir Rašytojų sąjungos nario pažymėjimą derėjo prismeigti?

Kritikas ne tik tapo sąjūdiečiu, įkūrė savo redakcijoje stebuklingai praregėjusių grupę, bet ir apie savo apsisprendimą pareiškė spaudoje, rašė straipsnius nacionalinės savivarbos, lietuvių kalbos valstybingumo, istorinių paminklų atstatymo klausimais. Kritikavo platformininkus, net nusiuntė atvirą laišką, skirtą Kremliaus vadams, į maskviškį dienraštį.

Lyg ir daug pastangų padėjo, kad purvą, kuriuo buvo apskretęs, nusiplautų. Nors seniai viešai yra pasidžiaugęs atsiradusia istorine galimybe pasikeisti, bet ir dabar, praėjus trims dešimtmečiams, neturi vidinės ramybės.

O galutinėje stotelėje ar tikrai nebebus pagrindo pasmerkti savo traumoto likimo? Regis, dėl šito laiško autorius iki galo neužtikrintas.

Redaktorius tris kartus perskaitė jam atsiųstą laišką. Bandė įsivaizduoti, kiek kolegų tas „voras“ spėjo įtraukti į savo nematomus čiuptuvus. Pats nežino kodėl, tačiau prieš akis

matė ne tik iki neįmanomų apimčių susigūžusį jo autorių literatūros kritiką, bet ir žinomą dailininką, vieno viešo renginio, kuriame teko dalyvauti, metu priverstą prisipažinti: „Nnu taip, taip, tai aš parašiau tą skundelį...“. O juk neseniai buvo apdovanotas Sausio 13-osios medaliu. Aristokratiškomis manieromis garsėjęs milžinas visų akivaizdoje pavirto niekuo.

2022 m. birželio 25-27 d.

Paskutinį kartą

Kai paskutinę vasarą prieš pandemiją atostogavo prie jūros, Ji gal atsitiktinai, o gal ir ne pasakė:

– Turbūt mes jau paskutinį kartą Palangoje.

Tąkart, jei gerai prisimena, Jis nieko neatsakė. Net nepagalvojo, kad reikia atsakyti. Ir iš kur tokios keistos mintys? O štai šiandien taip jau nepagalvotų. Karantinas praeityje, bent iki rudens neabejotinai, o jiems jūros ir šiomet nepavyks pasiekti. Būtų kas pasufleravęs, kad nuo ligoninės reikia būti kuo toliau, ir šiandien Jos vargšė koja tvirtai ant žemės stovėtų. Bent jau taip, kaip iki nelemtos operacijos.

Lyg ir niekada nebuvo prietaringa, o štai dabar pasitikėjimo savimi vis mažiau ir mažiau. Tai šen, tai ten vis vaidenasi paskutinis kartas. Tarsi kas būtų užkeikęs.

– Tau žinutė. Sesuo ligoninėj...

Ji jau nepamena, kada matėsi, todėl gerokai nustebo. Ir sesers vyras, ir abi dukros prisigalvodavo vis naujų kliūčių, kad jos nepasimatytų. O kodėl, ne taip paprasta suvokti. Na, gal ne visai taip – paskutinį kartą, kai matėsi, papriekaištavo, kad namiškiei su seserimi elgiasi kaip su svetima. To pakako, kad užsitrauktų nemalonę. O ką turėjo daryti, pati savo akimis pamačiusi svainį su kita po paranke? Mergos, privalėjusios būti motinos pusėje, užsipuolė ne tėvą, o ją su seserimi. Atseit, abi tokios pat nukvakusios. Ir tik todėl, kad tėvas teisėjas, o jos nuo jo priklausomos – viena po kolegijos šiaip taip įkišta į

prokuratūrą, kur nieko, išskyrus baliukus organizuoti, nesugeba, kita – į akademiją, kurios rektorius buvęs tėvo kursio-kas. Tuomet sesuo, dar ne taip seniai buvusi tokia energinga, optimizmo įsikūnijimas, atrodė visiškai palūžusi.

Tokios sesers dar nebuvo mačiusi. Per pačius vidurvasa-rio karščius įgrūsta ne bet kur, o į slaugos ligoninę, atrodė kaip tikra Dievo *mūka*. Beveik nekalbėjo, tik vis kartojo: „O kas dar naujo?“ Šiaip taip iškląsė, kodėl vis dėlto ji čia. Pa-sirodo, nuo darbų labai pavargęs vyrelis su dukrom išskuodė į Ispaniją, Tenerifën. Kad tokiam karštyje ligonei praverstų bent ventiliatorius, nepagalvojo. Kaip ir apie kitką. O gal dau-giau nei reikia pagalvojo?

– Vaistus saujom grūda, – pasiguodė. – Kai nemato, visas tabletes išmetu.

Kuo serga, nuo ko gydoma, supratimo neturi. Tik sakė, kad labai nori miego ir kad labai silpna. Nepaaiškėjo ir pasi-teiravus su švirkštu rankose atėjusios į palatą sesutės.

– Namiškiai pareikalavo niekam tokios informacijos ne-teikti.

– Betgi aš sesuo, – paaiškino.

– Tai nieko nereiškia.

Nieko doro nepavyko sužinoti ir iš seserį gydančio gydy-tojo. Tik buvo akivaizdu, kad daktaras pastebimai sunerimo. Kodėl? Kad ir kokia paslaptis būtų, negi artimas žmogus ne-nusipelnė ją išgirsti? Tuo labiau, kad moteris kankinasi tokia-me karštyje ir ją gelbsti nebent pastoviai nuo miego leidžiami vaistai.

Prieš išeidama iš ligoninės, Ji dar sykį užsuko į palatą. Po vaistų injekcijos sesuo miegojo. Nepabudo ir praėjus valan-dai, kol šalia jos sėdėjo.

Į namus netraukė, nes jau rytą įsilinksminęs kaimynas visu balsu plėšė: „*Paskutinį sekmadienį nebegersiu degtinės, nemylėsiu mergaičių daugiau...*“. O laiptinėje sutiktų vyrų vis klausinėjo: „Ar tau dar *nekabali*oja? Man jau...“. Šiaip tas aštuoniasdešim-

tmetis diedukas visai padorus, išsilavinęs, buvęs inžinierius, bet kai padaugina, toks įspūdis, jog ruošiasi atsisveikinti su šiuo pasauliu. Tiesa, po daugiadienių išsiblaivęs stengiasi akis į akį su niekuo nesusidurti, o jeigu netyčia kažkurį iš kaimynų susitinka, nuolankiai atsiprašinėja.

„Kada paskutinį kartą buvau bažnyčioje?“ – pagalvoja šiaip taip įsėdusi į autobusą. Šiandien tokia nuotaika, kad kito kelio kaip ir nėra – arba į bažnyčią, arba į kapines. Tiesa, kapinės, kuriose ne taip seniai pavykdavo susikaupti, net užsimiršti, jau kuris laikas pradėjo bauginti. Gal kad ligos viena po kitos vis puola. O gal Marijos žodžiai niekaip neišsina iš galvos? Praėjus trims mėnesiams po vyro mirties, anądien paskambino. Nei šiaip, nei taip šneka prasidėjo. „Kam beskambinu, arba neatsako, arba artimieji pasako, jog jau nebėra tos ar kitos mano draugės. Ačiū Dievui, nors tu dar gyva...“. Dabar retai kas paskambina, todėl kiekvienas telefono skambutis – atgaiva. Na, gal ne visai taip. Jei skambinusysis girdi tik save, nieko iš to gero. Kaip kažkas yra sakęs: „Venk vampyrų“. O ir pati pastebėjo, kad po panašių pokalbių pasijunta lyg kažką praradusi.

Vienas skambutis visada baugina. Senas pažįstamas, jei vyro nėra namuose, atsiliepus nededa ragelio ir pradeda ilgą monologą apie jau berods prieš penkerius metus mirusią žmoną. Kad šis žmogus visus vakarus praleidžia prie jos kapelio, dažnas girdėjęs. Toli gražu ne kiekvienas tam ryžtųsi. Bet yra ir kita tiesa – pats guodėsi, kad net kunigas pataręs pasiryžti paskutiniam kartui, nes ir velionė turėtų būti nuo tokio dėmesio pavargusi: „Turėtų su ja atsisveikinti, bent jau ilgesniam laikui. Dabar ji nei *ten*, nei *čia*...“.

Į autobusą išokusi porėlė tarsi atgaivino čia nuo karščio besikankinančius.

– Kokios smagios tavo dovanotos alyvos. Ačiū, – dėkojo mergina vaikinui.

Ji nejučia pagalvojo, kad gal šimtą metų nebuvo mačiusi tokių laimingų žmonių. Paskutinį kartą, ko gero, pažįstamos dukros vestuvėse.

Ne, šiandien niekur neskubės. Kai atvažiuos iki senojo parko, išlips ir tarp senųjų liepų, kurią ne vieną ir pati, besimokydama vidurinėje, sodino, susiras kažkada pamėgtą suolelį. Nebepamena, kada paskutinį kartą ant jo sėdėjo.

2022 m. liepos 8-9 d.

Pjaunant grybą

Iškart tenka prisipažinti – pasakojimas neturi nieko bendro su grybavimu. O jo siužetas gimė pro daugiaaukščio langą stebint, kaip prieš gretimą namą keičiamos šaligatvio plytelės.

Ne, tai visai nereiškia, kad pagyvenęs stebėtojas turi maras laiko ir daugiau nieko neveikia, tik, lyg kokia nesusipratusi bobutė, vis stebi, kas aplinkui dedasi. Tiesiog jam įkyrėjo netikėtai atsiradęs veiksmas, kuo toliau, tuo labiau nuteikiantis nelinksmiams apmąstymams.

Pagrindiniai tos istorijos herojai – penki jauni vyrai, kuriems patikėta sovietinį, išsiklaipiusį šaligatvį pakeisti nauju, europietišku. Užduotis – labai konkreti, lyg ir labai paprasta ir žemiška, taigi ir nelabai verta dėmesio. Pusę amžiaus tas šaligatvis ne sykį keiktas ir prakeiktas, ne vienas per tą laiką ant jo suklupti spėjo, kai kas ir į ligoninę pateko. Apie tai, kas ir kada vietoje jo atsiras, gal tik patys didžiausi optimistai pasvajodavo.

Kodėl anksčiau jis negalėjo būti ir tiesus, ir be plyšių, o ir be išsiklaipiusių šonų, vieni garsiai, kiti mintyse paklaus jau po to, kai darbas bus užbaigtas. Juk rankos iš tos pat vietos auga, užbaigta ta pati proftechninė, kurioje ir jų tėvai mokėsi, per trejetą metų gerokai vienu ir kitų priblūdyta. O rezultatai kitokie. Šiais laikais nepadarysi darbo, kaip priklauso, – akimirksniu išgrūs po šimts velnių, dar ir su vilko bilietu. Jau ne sovietmetis, net ir kvailiausiam aišku. Štai ir pradėjo rasti ir

namai panašūs į namus, kuriuose *balti žmonės* gyvena, ir tai, kas šalia jų ar juose. Tarsi iš dangaus kas naują darbininkų klasę būtų nuleidęs. O tarp atgrubnagių, klojusių išsiklaipiusius šaligatvius, ne vieno mūsų tėvas. Kodėl jie tokius blogus prisiminimus paliko?

O kol kas jau trečia savaitė vis dar keičiamas šaligatvis prieš penkių laiptinių daugiabutį. Regis, nieko čia ypatingo. Akivaizdu, jog viskas daroma, kaip priklauso, ir naujosios plytelės niekam nebesukels nepatogumų ar bėdų. Tačiau stebėtojai, visą gyvenimą praleidusiam už rašomojo stalo, pro langą regisi, kad tiems vyrams įmanu tokią užduotį įvykdyti per gerokai trumpesnę laiką. Na, gal nėra kito varianto – sąmata juk sudaryta, savivaldybė daugiau pinigėlių neduos, jei netyčia imsi ir pirma laiko tą darbą užbaigsi. Socialistinio lenktyniavimo nebėra, pirmūnu joks laikraštis neapskelbs.

Stebėtojai atrodo, jog reikia nepaprastų sugebėjimų, kad lyg ir dirbtum, bet tuo pačiu ir ilsėtumeis. Štai vienas iš tos penkiukės jau deda į sulygintą smėliuką šaligatvio plytą, dar vienas, stovintis tolėliau, lyg koks dirigentas, kažką aiškina, o kiti jam pritardami linkčioja. Plyta jau ten, kur jai ir priklauso, visi patenkinti, galima ir dūmą užtraukti.

– Vyrai grybą pjauna, – eidamas pro šalį burbteli tame name gyvenantis žilagalvis, kuris, kaip jam atrodo, spėjo perprasti tos penkiukės didmeistrišką žaidimą.

Darbai įsibėgėjęs ir stebėtojai pro langą viskas pradeda kiek kitaip atrodyti. Šyptelėjęs prisimena neseniai skaitytą anekdotą apie pesimistą ir optimistą. Regis, pesimizmo, kuriuo užsikrėtė jaunystėje, vis dar daugiau, tas užkratas galės už bet kokią kitą, bet ir optimizmas vis atkakliau kelia galvą. Taip pagalvojus visai kitaip pradeda atrodyti ir šaligatvio klojėjų pasidžiaugimas dailiai ant smėliuko tilpusiom plytelėm, net bendru dūmu, įveikus didesnę atkarpą. Ir bene pirmą sykį pagalvoja, kad šaligatvio plyta sveria kaip bulvių

pusmaišis. O per dieną daug jų tenka paguldyti į iš anksto tvarkingai paruoštą vietą.

Kad darbas užbaigtas, akivaizdu. Liko tik senąsias plyteles, tvarkingai sukrautas ant padėklų mašinų stovėjimo aikštelėje, išvežti. Kol jos ten atgulė, tarsi niekas ir nepastebėjo. O juk ne taip paprasta buvo išrauti tas išsiklaipėles.

– Vis dėlto kieti tie vyrukai, – išbandydamas tiesų kaip stygą šaligatvį, garsiai pasako tas pats senukas, kuris prieš savaitę buvo visai kitokios nuomonės.

Netyčia tokius žodžius išgirdęs įkyrusis stebėtojas pro langą taip pat pagalvojo: „Paskubėjau su išvadom. Vyrai žino, ką daro. Kur kas geriau nei tie, kurie tą patį šaligatvį klojo prieš pusę amžiaus“.

2022 m. rugpjūčio 11-12 d..

Parašyk man laišką

Netikėtas Kristijonui buvo tas jo Teodoros prašymas.

– Parašyk man laišką, – lyg ir nei iš šio, nei iš to nuskambėjo, tačiau tokiu tonu, kuriam kaip ir neįmanoma paprieštarauti.

Kartu pragyvenus pusę amžiaus, netikėta išgirsti kažką panašaus. Tuo labiau, kad jie ir iki pažinties vienas kitam laiškų nerašė. Pakako kelių susitikimų gimtajame mieste.

O vis dėlto ne, pradeda prisiminti Kristijonas, būta ir laiškų, tik gerokai vėliau – gimus sūnui. Jo brangiausiajai visą pusmėnesį teko praleisti gimdymo namuose – po Cezario pjūvio vos išgelbėjo. Kai jau buvo galima, kasdien vienas kitam rašė, nes patekti palaton nebuvo galima. Ir tų laiškų susikaupė didelis pluoštas. Kažkada, tvarkydamas savo archyvą, tarp svarbiausių popierių užtiko ir storą voką su jais. Iš pradžių lyg ir norėjo į juos žvilgterti, bet kažkokia jėga sulaikė. Kodėl – iki šiol nesupranta.

Atsimena, tačiau kaip per miglą, kad tai buvo labai šviesūs *meilės laiškai*. Galgi jau atėjo tas laikas, kai, nebijant jokių prietarų, galima juos perskaityti? Ir vėl, pats nesupranta kodėl, tarsi kažkas sako: „Ne, negalima. Dar anksti“. Kodėl anksti? Kas tas kažkas?

Na, tiek to. Tegu dar paguli ramybėje tas senutėlis vokas.

– O ką norėtum perskaityti tame laiške, Teo? – bando aiškintis Kristijonas. Nors vyras seniai perprato, kokia romantikė

jo antroji pusė, tačiau tas prašymas gerokai sutrikdė. Nėra įsitikinęs, kad, įvykdęs žmonos prašymą, pataikytų į dešimtuką.

– Na, pradžiai bent į pasimatymą pakviesk. O jau paskui žiūrėsim...

– Jei teisingai suprantu, vieno laiško nepakaks?

– Labai teisingai. Seniai žodžių, kurie moteriai svarbūs, iš tavęs negirdžiu. Gal bent raštu ištart išdriši...

Tokio keisto pokalbio tarp jų dar nėra buvę, Kristijonas visai sutrikęs. Jei atidžiau žvilgteltų į Teodorą, pastebėtų, kokia paslaptinga jo moters šypsena. O kodėl jai kilo toks keistas noras, apie kurį išgirdęs ne kiekvienas suprastų, kaip pasielgti? Kristijonas kitoks, per daugelį metų jį geriau negu bet ką perprato, neabejoja, jog ir šįkart nustebins iš pačios šviesiausios pusės.

Nors jau senjoras, tačiau niekas Kristijono seneliu nėra pavadinęs. Ne tik fiziškai, ir dvasiškai nesusenęs. O Teodoros prašymas padėjo užmiršti išgerti rytinę vaistų porciją, skusdamasis barzdą netikėtai pačiam sau mirktelėjo, ištardamas nei šį, nei tą – „*Krasaviec*“*, žodį, kažkada perskaitytą Vasilijaus Šukšino apsakyme. Toks įspūdis, tarsi kažkam labai svarbiam ryžtusi. O juk tūkstantį kartų teisi jo moteris – pats nebepamena, kada paskutinį sykį prisipažino meilėje, o ir su gėlėmis kada į namus sugrįžo, kažin ar prisimintų. Tik ar laiškas ką nors pakeistų? Ko gero, ne. „Ech tu, Kristijonai... O toks kavalierius buvai“.

Kristijonas nebūtų Kristijonas. Regis, jis jau žino, kaip savo moterį vėl padaryti laimingą. O pradžiai ims ir dar šiandien pasiskirs pasimatymą. Žodžiu, ne laišku. Ten, kur ir pirmąjį kartą. O susitikus pasiūlys kažką tokio, ko nebuvo įmanoma pasiūlyti prieš pusę amžiaus. Na, bet tai tik pradžiai...

2022 m. spalio 14 d.

* Gražuolis (rus.).

Beveik pasaulio pabaiga

Kad savaitgalį įvyks kas nors panašaus, jokių lemties ženklų lyg ir nebuvo. Na taip, mama kelis kartus sapnavo savo mirusius tėvelius, tačiau artėjo vėlinės, o ir pirmieji šalčiai, taip jau buvo nutikę ir ankstesniais metais, ir tai pranašavo ne ką kita, o sėdinčių ant vėlių suolelio priminimą apie save. Kai penktadienio vakare viduryje sakinio nutrūko pokalbis su sūnumi, taipogi neatkreipė dėmesio, dažnokai tai ryšys trūkinėdavo, tai vos girdėdavosi ir pokalbį tekdavo pratęsti iš naujo. „Mesk tą seną kledarą, nusipirk normalų telefoną“, – ne sykį sakė mama, bet jos tas patarimas taip ir likdavo neišgirstas.

Tačiau kai šeštadienio rytą įprastu laiku nesulaukė sūnaus skambučio, o jo numerį surinkusi išgirdo pranešimą, kad šiuo metu su abonentu susisiekti neįmanoma, šiek tiek sunerimo. Jau kuris laikas jis skundėsi stipriu nugaros ir kojos skausmu, šeimos daktarė net trečius vaistus paskyrusi, tik jie ne kažką padeda. Pasiguodė ir ką išgirdo pas privatų daktarą. „Teks operuoti išvaržą“, – visai liūdnoms mintims nuteikė chirurgas. „Na jau ne“, – prisipažino, ką išeidamas iš kabineto burbtelėjo. Kuo gali užsibaigti stuburo operacija, ne vieną tikrą istoriją yra girdėjęs, ir visos jos su liūdna pabaiga, sakė motinai. Kad neskubėtų su operacija, ir ji jam pritarė.

Kai ir atėjus pietų metui neatsiliepė, ne juokais sunerimo. Prisiminė sūnaus lyg tarp kitko ištartus žodžius, jog skausmas toks didelis, kad ir iki tualetu ar virtuvės nueiti sudėtinga. Rytą kažkaip neatsargiai pasisukus, nugaros apačioje tarsi kažkas trakstelėjo. „O jeigu... O jeigu jis dabar paslikas guli?..“.

Vakare jau abu nebuvo garantuoti dėl to, ką ne taip seniai buvo garsiai ištare. Ypač po to, kai mama prisiminė dažniau nei derėtų sūnaus pakartotus žodžius: „Niekam manęs nereikia...“. O kas jau kam šiais laikais labai rūpi? Nebent patiems artimiausiems, iš kurių bent pusė taipogi visokių kiaulysčių yra prikretę. Kas jį ir kodėl taip nuvytė? Dar taip neseniai jis jiems tvirčiausia atrama buvo, o ne atvirkščiai. O anądien dar ir keistą eilėrašį elektroniniu paštu atsiuntė. Jau vien pavadinimas – „Testamentas“ – nemaloniai nuteikė. O turinys pasirodė dar nemalonesnis. Atseit, kai numirsiu, pelenus išbarstykite pavėjui... Kas tos nesąmonės autorius, nežinia, o ir nesvarbu. Kur kas svarbiau, kodėl sūnus panoro tuo keistu *šedevru* pasidalinti su tėvais. Gal čia ir nieko blogo – tiesiog padarė vaikiui įspūdį ta rašliava, ir jis nutarė, jog ir juos prajuokins. Tačiau nepagalvojo, kad tėvams bus visai nejuokinga.

O įpusėjęs antrai parai ir telefonui tarsi papūgai kartojant vis tą pačią giesmę „šiuo metu susisiekti su abonentu nėra galimybės“, darėsi visiškai nejuokinga. Tylėjo, deja, ir kompiuteris – į tris tėvo parašytus laiškus nebuvo jokio atsakymo.

Beliko ruoštis blogiausiam. Tik dabar suprato, kad beveik nieko nežino apie sūnaus draugus. Kažkur turėtų būti su juo studijavusios mergaitės telefono numeris. Surado, pabandė paskambinti. Atsiliepė gerokai nustebusi, sakė, jog seniai nesimatę. Jei būtinai reikia, pabandys užsukti, tačiau ne anksčiau, kaip kitą dieną, dabar išvažiavusi į kaimą. Na gerai, gal draugę prikalbins, kad šiandien nueitų.

Po poros valandų sužinojo nei ši, nei tą. Toji draugės draugė, pabaladojusi į namo laiptinės duris, nutarė, kad įpareigojimą atliko. Kaip kokia nukvakusi poetė. Bent būtų pabandžiusi atspėti durų kodą ar lukterėjusi, kol kažkas iš namo gyventojų jas pravers. „Kvieskit policiją“, – patarė, nepagalvodama, kokios problemos lauktų buto šeimininko dėl išlaužtų durų.

Prabėgo dar pusdienis. Kaimynas pažadėjo pirmadienio rytą nuvežti tėvą į Kauną – pabandys patekti į butą per balkoną, gerai bent, kad pirmas aukštas. Pasiims su savimi kokią lauztuvėlį, turėtų pavykti.

– Grįžtu į Kauną šiandien, – po pietų, matyt, susinepatoginusi dėl draugės nuotykių, paskambino buvusi sūnaus kursioke.

O Radviliškyje gyvenantys tėvai jau nežinojo, ką ir galvoti. Jokie vaistai negelbėjo.

Tėvas mintyse matė save, išgirdusį pačią baisiausią žinią, bijodamas, kad neišlaikys širdis. Kas tuomet pasirūpins tuo, kuo tokiais atvejais dera rūpintis? Jo brangiausios širdelės dar silpnesnė. Nejau kita savaitė jų šeimai paskutinė?

Motina stengėsi neparodyti, kas dedasi jos galvoje. Matydama, kad vyrelis visai baigia praskysti, net bandė raminti, kaip sudėtingiausiom akimirkom buvo įpratusi: „Viskas bus gerai“. Tačiau abu jau beveik buvo įsitikinę, jog nebus nieko gero, tik garsiai nė vienas nedrįso to ištarti.

Tėvas beveik nesitraukė nuo kompiuterio: o gal ims ir atsisauks? Deja, laikasėjo, o žinių iš Kauno nei telefonu, nei elektroniniu laišku nebuvo.

Kai jau kaip ir nieko nebesitikėjo, suskambo telefonas. Jau iš tos buvusios kursiokės balso buvo galima atspėti, kad žinia bus gera. Kad ir tamsoje, šiaip taip prisibeldė. Na taip, sakė mergiotė, su jo sveikata ne kokie reikalai, tačiau ir ne patys blogiausi. Pragulėjo tas pustrėčios paros lovoje. Kaip koks dvidešimt pirmojo amžiaus Robinzonas. O nepaskam-

bino ir neparašė, nes penktadienį vakare, išsikrovus baterijai, jų name dar ir elektros neliko. Visa laimė, kad vaistai nuo skausmo ir pora mineralinio vandens butelių buvo šalia. Karštimo ir ant kojų stovėdamas nebūtų pasidaręs – virtuvėje ne dujinė, o elektrinė plytelė. Taip, elektra tik ką atsirado. Dabar kuo skubiau reikia užplikyti karštos arbatos. Pirmadienį, žinoma, teks kviesti gydytoją. O labiausiai išgelbėtoją sujaudino pirmieji vaikino žodžiai: „Kodėl taip ilgai neatvažiavai?“ Tarsi tik jos ir laukė.

2022 m. spalio 31-lapkričio 1d.

Du dalgiai

Kol vadovavo vienai didžiausių miesto įmonių, Bernardas, ir tapęs metais vyresniu, *tai dienos* nejautė jokių antipatijų. Tuo labiau, kad visada būdavo pasveikinamas, pagerbiamas. Tokiam paradui vadovaudavęs vyriausiasis inžinierius gal ir ne iš artimo meilės, o tik iš pareigos, bet pasistengdavo, kad iš šono viskas atrodytų, kaip geruose namuose. Ne sykį nuste- bino ir dovana, kokios be ypatingo rūpesčio nesugalvosi. Ko gero, pati įsimintiniausia buvo paskutinioji – specialiai gamy- klos meistrų tikrai meistriškai padirbdintas kardas. Dar ir su lotynišku užrašu ant geležtės apie gyvenimo prasmę.

– Ar neatneš jis kokį širdies skausmą? – nei šį, nei tą, su- grįžus į namus, pasakė žmona, dažnam atvejui žinanti jam tinkantį prietarą.

Tas širdies skausmas, praėjus beveik metams, atėjo kiek iš kitos pusės. Pasitarimų salėje tariantis dėl kitų metų pla- nų, netikėtai išdygo penki plikagalviai jaunuoliai, vienas jų išėjo į priekį, kiti liko stovėti prie durų. „Mafiozai“, – kažkas iš sėdinčiųjų salėje pasakė pusbalsiu, na, o nekviestų svečių vedlys ištarė garsiai: „Akcijų paketas mūsų rankose. Nuo šiol turėsite naują vadovą“.

Nemažai metų nuo tos dienos praėjo. O labiausiai Ber- nardui iki šiol širdį skauda, kad taip atsitiko jo gimtadienio išvakarėse. Tik jo brangiausioji žinojo, jog vyras pasiruošęs neįprastai naujienai – atsistatydinimui. Tačiau net su arti-

miausiais bendradarbiais dėl šito nesitarė – norėjo, kad viskas būtų solidu. Ir apie prastėjančią sveikatą niekam nesiguodė. Būtų žinojęs, kad taip atsitiks, nebūtų prireikę tokio peilio į nugarą. Juk kažkas iš artimiausios aplinkos apie gresiančias permainas tikrai žinojo.

Šiandien vėl tos dienos išvakarės. Net pačiam nesitiki, kad tiek daug laiko nuo *anos dienos* praėjo. Tikrai negalvojo, jog tokių metų sulauks. Tačiau jų laukdamas vis dažniau prisimindavo kažkada kažkur perskaitytą ar išgirstą pasakojimą apie iš to pat krašto, kaip jis kilusį akademiką Kostą Korsaką, labai bijojusį porą dalgių primenančių metų. Pasirodo, nujautė žmogus, kad septyniasdešimt septyneri jam bus lemtingi. Rytoj Bernardui sukaks kaip tik tiek.

Pastaruoju metu beveik visos mintys – apie mirtį. Lyg tyčia, su senais pažįstamais susitinka tik pakasynose. „Nebeik“, – ir geruoju, ir piktuoju prašo žmona. O kaip prieš žmones atrodysi, jei buvusiam bendradarbiui paskutinės pagarbos neparodysi?

Tačiau labiausiai bijo ligoninės. Ko tik dabar žmonės neprikalba. Atrodo, kad ne viskas išgalvota – bent pora pažįstamų, regis, visai apysveikių, vos ten atsidūrė, buvo išnešti kojomis į priekį. Matyt, tikrai yra slaptas planas galabuti tuos, kuriems per šešiasdešimt-septyniasdešimt, arba kurie jau sulaukė kritinio amžiaus, bent taip juos yra pavadinęs buvęs sveikatos apsaugos ministras. Kad pensijų nebereikėtų mokėti.

Anądien žmona paskambino Vilniuje gyvenančiai senai pažįstamai – žinomo poeto našlei. Toji kūkčiodama pasakė: „Negaliu kalbėti. Esu Santariškėse. Daro tyrimus. Viskas blogai, labai blogai...“. Vakar pabandė dar kartą. Pasirodo, netyčia slystelėjo nuo taburetės, stuburo skausmus bandė gydyti tabletėmis. Nepadėjo. Prašė šeimos gydytojos siuntimo į ligoninę, – negavo. Dukra kažkoku būdu per truputį pažįstamą daktarytę susitarė. Dabar, ačiū Dievui, po lašelių ir kitokių procedūrų kiek geriau. Tačiau ta laimė netrukus baigsis, jei

dukra ir čia nepakartos tos pačios procedūros. Ne kvaila, spėjo pajusti.

Jeigu jau su klasiko našle taip elgiamasi, ko paprastam mirtingajam tikėtis?

Mirtimi paženklintos ir beveik visos per radiją ir televiziją perduodamos žinios. Putinas visai išduro. Kai pagalvoji apie savo problemas ir palygini jas su ukrainiečių patiriama kasdienybe, supranti, jog tai lyg dangus ir žemė. Jei tokia bėda Lietuvą ištiktų, galvoja Bernardas, ar ir mūsų žmonės vėl taptų tokiais, kokiais buvo Sąjūdžio pradžios dienom? Ar taip pat atkakliai, kaip ukrainiečiai gintų savo žemę?

Tik šiomis dienomis Bernardas iki galo suprato, kad visai nebebijo mirties. Ir tie *du dalgiai* visai nebaisūs. Tačiau paliekant šį pasaulį labai norėtusi, kad iki tol bent baigtusi karas, kurį pradėjo Rusija ir kad čia, Lietuvoje, vėl išmoktų susikalbėti kaimynas su kaimynu.

Keistą netikėtumą šiandien patyrė kieme, išnešęs šiukšles. Užkalbino jau daug metų jo nepastebintis kaimynas:

– Kas bus, Bernardai?

Regis, žmogų bus sujaudinusi naujiena apie į Lenkiją pataikusią raketą.

– Gali būt labai gerai, Mykolai.

Sugrįžęs į butą, pagalvojo: nelaimės akivaizdoje pradeda veikti kiti dėsniai. Tačiau dar daug, labai daug kiekvienas turėtų išmokti, jei atsitiktų baisiausia. Kol širdyje gyvas pyktis, neapykanta, nepasitikėjimas, ne kažką tenuveiksi visų labui.

O kodėl vis dėlto akademikas taip bijojo tų nelemtų dviejų dalių? Gal nujautė, kad kada nors kas nors garsiai pasakys, jog jis, su raudonąja kompanija į Lietuvą parvežęs Stalino saulę, yra tėvynės išdavikas? Ir kad todėl visi jo prieš tai ir po to nuveikti gerieji darbai nieko neverti?

Juodasis penktadienis

Kai ateina penktadienis, paženklintas skaičiumi trylika, buvęs pedagogas prisimena kažkada kolegas vis pralinksmindavusį fizinio lavinimo mokytoją. Išsiaiškinęs dienos horoskopą, prognozuojantį jam daug nepalankių dalykų, skambindavo direktoriui, prašydamas suteikti laisvadienį.

– Atidirbsiu dvigubai, – pažadėdavo.

– Gerai jau, gerai, – kadangi toks prašymas vis pasikartodavo, o mokytojas žodį tesėdavo, nieko kito nelikdavo, kaip sutikti. Tiesa, pirmus porą kartų direktorius net girdėti apie tokį prašymą nenorėjo, dar ir papeikimą įsūdė, tačiau, supratęs, kad kitaip jau nebus, persigalvojo. Šiaip ar taip *fizrukas* – geras mokytojas, ir vaikų mylimas, ir sporto meistras, dar ir bokso būreliui vadovauja nemokamai, po pamokų savo noru praleidžia ne vieną valandą.

– Kuo tau tie horoskopai tokie baisūs? – ne sykį bandė klausti kolegos, tačiau atsakymo taip ir neišgirdo. Ir šnekos apie tai, kad mokytojas dumia akis, nes yra tiesiog pagiringas, nepasitvirtino: du kartus mokymo dalies vedėjas, apsimetęs, kad skubiai reikia kažkokių duomenų, tokiomis dienomis buvo užsukęs pas jį, bet abu sykius rado ir namuose, ir blai-vutėlį.

Tiesa, ne tik prastas horoskopas mokytoją paragindavo likti namuose, bet ir juodasis penktadienis, tryliktoji mėnesio diena.

O ko vertos kalbos, kad ir į ringą panašiomis dienomis nekildavo, dabar jau nepatikrinsi. Tačiau kad daugiau kaip iš šimto kovų pralaimėtos tik kelios, faktas, užfiksuotas enciklopedijoje. Ir kad jis vyras, kuris ne viena, užpultą tamsioje tarpuvartėje, apgynė, taipogi plačiai žinomas. Todėl niekas ir niekada dėl tos keistokos silpnybės iš jo nesišaipydavo.

Kodėl toks bokso tūzas buvo prietaringas, tik jam žinot. Matyt, buvo rimta priežastis. Bet ji, ko gero, ne sykį gelbėjo.

O buvęs pedagogas, jau senokai kremtantis pensininko duoną, maždaug įsivaizduoja, kaip gimsta horoskopai. Bent jau nuo tada, kai įvairiuose leidiniuose tą pačią dieną tiems patiems ženklams pranašaujamos skirtingos laimės-nelaimės. Na, o juodasis penktadienis – visai kas kita. Turbūt kas kita, jei dar protėviai tuo tikėjo?

Rytoj – juodasis penktadienis. Nors buvusiam pedagogui atrodo, kad jis ne prietaringas, bet ir jam šiandien iš kažkurios širdies kertelės tarsi kas kužda, jog atsarga gėdos nedaro. „Metai daro savo? Sentimentaliu, o gal bailiu daraisi, seneli? O toks kietas vyras buvai“. Gal likti namuose, maža kas?

– Žvejokit šįkart be manęs, – pagaliau pasiryžęs skambteli bičiuliui, su kuriuo dar prieš savaitę buvo sutarę vykti į *kanalus*.

– Kas... kas nutiko?

Gerokai sunerimusiam ištikimam savaitgalių draugui kaip ir nepatogu sakyti teisybę, o meluoti nesinori. Jų kompanijoje taip nepriimta. Pasijuto įkliuvęs kaip reikiant.

– Taigi rytą juodasis penktadienis... – visai ne vyriškai išlemeno.

– Eik jau, eik... – pagalvojęs, kad bičiulis *skaldo bajori*, ir jis pabandė pajuokauti, kaip kartais išlardavo pakeliant taurelę: – Mums nebaisūs jokie priešai...

– Aš – rimtai. Kažkokia bjauri nuojauta. Atidedam, – pasakęs pasijuto nei šiaip, nei taip.

Niekada nieko panašaus iš savo draugo negirdėjęs, žmogus kitoje laido pusėje kurį laiką patylėjo. Nors širdyje pyktelėjo, bet garsiai nieko nepasakė. „O gal tikrai kažką negro jaučia?“.

– Ar tau tikrai viskas gerai? – tik dar sykį pabandė pasitikslinti.

– Turbūt be reikalo būsiu pradėjęs tą šneką... – atsakė buvęs pedagogas. O kad kažkiek save reabilituotų, nutarė papasakoti mokyklos laikų istoriją apie fizinio lavinimo mokytoją.

Taip skaniai juokiantis savo draugo dar niekada nebuvo girdėjęs. Tačiau ir jis sutiko žygi į Kuršių marias atidėti šeštadieniui. Ir su trečiu kompanijos draugu pats pažadėjo susitarti. O baigdamas pokalbį nei rimtai, nei juokais dar ir pasakė:

– Maža kas...

2022 m. lapkričio 19-20 d.

Marčios bateliai

Beveik tris pastaruosius dešimtmečius Valdonė gyveno Anglijoje. Netikėtai mirus antrajam vyrui, su kuriuo susimylėjus iširo šeima, o mafiozams atėmus turgavietėje valdytą valgyklą, kitos išeities kaip ir neliko. Įsitaisė viename iš Londono restoranų. Nors ir baigusi du aukštuosius, iš pradžių plovė lėkštes, vėliau, įtikusi šeimnininkui turkui, tapo padavėja. Neseniai pradėjo gauti pensiją ir nutarė sugrįžti į Lietuvą.

Čia parvažiuodavo ir atostogų. Kol buvo gyva motina, pasirūpino, kad būtų užbaigta namo statyba. Tą dviaukštį nusižiūrėjo vienos vasaros metu. Nemenkų užmojų turėjęs verslininkas, nespėjęs jo iki galo įrengti, subankrutavo, buvo priverstas atsisveikinti ir su namu. Čia persikėlusiems motinai ir paaugliui sūnui iš antros santuokos pastoviai siuntinėjo dalį uždarbio. Praėjus porai metų, jau buvo galima rengti įkurtuves.

Tačiau tokiai šventei antram gyvenimui prikeltas namas nebuvo sutvertas. Trūko svarbiausio – tikros gyvybės, kurią paprastai suteikia artimi vienas kitam žmonės. Na taip, namas nebuvo tuščias, tačiau Valdonės motina jautėsi vis prasčiau, o gerokai ūgtelėjęs anūkas vis dažniau rodė atžarų charakterį, kuo toliau, tuo labiau panašų į savo motinos.

Nors labai sunku buvo tam pasiryžti, bet, kai prireikdavo daktaro ar kitokios pagalbos, senoji pradėjo skambinėti dukros pirmajam vyrui, po Valdonės išdavystės likusiam su

dviem vaikais. Gerokai pavėluotai suprato ir savo, ir dukros padarytas klaidas. Net atsiprašė, nors jos charakteriui tai buvo ypatingas žingsnis. Vygantas neatsisakydavo padėti, nepriekaištavo, kad ir turėdamas tokią teisę.

Antrojo dukros išrinktojo, kurį anksti pasiėmė infarktas, tėvai dėl sūnaus mirties kaltino Valdonę, nepripažino ir anūko.

Sugrįžusi į gimtąjį miestą, ir Valdonė vis dažniau pradėjo prisiminti Vygantą. Nors jau metuose, bet, regis, į protą taip ir nesuaugo, dauguma įpročių liko tie patys, kurie Vygantą apgavo žalioje jaunystėje. Buvo akivaizdu, kad vėl norėtų būti kartu. Nusibodo vienai tuščiame dviaukštyje? „Neduok Dieve, tokią kompaniją“, – nelinksmos buvo Vyganto mintys, iš šono ją stebint. Viena kitą kartą tai šen, tai ten nuvežė. Buvęs vyras, nors ir labai taktiškas, vis dėlto išdrįso po trečio ar ketvirto panašaus bandymo paprieštarauti: „Turiu daug savų reikalų“.

Šiandien, galų gale išdrįsęs pasakyti „ne“, Vygantas į namus grįžo gerokai susierzinęs. Žinoma, dėl išgirstų neužtarnautų priekaištų ir netesėto pažado sau su ja daugiau neturėti jokių reikalų.

Mintimis vėl sugrįžo į tolimą praeitį. Į tas dienas, kai skaudėjo labiausiai. Daug jų būta. Jei anksčiau būtų supratęs, pajutęs, kas jų gyvenime ne taip, gal viskas būtų kitaip pasibaigę?

Ko gero, ir tėvai, neprieštaravę, kad, vos pilnametystės sulaukęs, kurtų šeimą, kalti. Susižavėjęs Valdonės išoriniu grožiu, neižiūrėjo labai svarbių ypatybių, kurios vėliau viską apvertė aukštyn kojomis. Net ir neatsivertęs nuotraukų albumo, gerai pamena, kas jos portretų kitoje pusėje užrašyta: „Prisimink mane tokią ir tikrai tokią“. Ir niekaip kitaip. Deja, prisiminimų, kurie visiškai nedera su jaunystės grožiu, trykštančiu iš fotografijų, gerokai daugiau.

O kokią gi vis dėlto ją prisimena?

Tuščiagarbę, išpaikintą lėlę.

Gal ir ankstesnis laikas kažkiek kaltas? Tai, kad Vyganto namuose, paprastų darbininkų šeimoje, viskas buvo gerokai kitaip. Kai visko trūko, kai net ilgoje eilėje atstovėjęs nebuvo garantuotas, jog ir tau kažkas liks, jo tėvai nedarė iš šito tragedijos. Tačiau ir nebijojo garsiai pasakyti: jei neturi pažinčių, o ir išskirtinės tarnybos, esi niekas. Įsmigo toji vieša paslaptis tiesiai į širdį, o šalia jos prisiglaudė paties sugalvota viltis, kad jo gyvenime bus kitaip.

O aptemdė protą tai, kad Valdonė iš kitų išsiskyrė dar ir savo apranga. Taigi ir jis tam tikra prasme buvo tuščiaagarbis. Mergelė – nuo galvos iki kojų importinė. Mama – miesto centrinės vaistinės vedėja, iš tų išskirtinių, pas kurią deficitinių vaistų užsukdavo net partijos komiteto tūzai, na, o iš mažens lepinamai dukrelei skirtus deficitus patys atgabendavo tie, kurie juos valdė. Niekas iš aplinkinių neturėjo nei tokių suknelių, nei batelių, daug ko, kas ir beždžionę žmogumi paverstų.

Tiesa, kad ir gerokai motinos sugadinta, mokslams Valdonė gabumų turėjo, ir nemenkų. O kad klasiokės iš pavydo nepridarytų kokių kiaulysčių, ir joms šis tas atitekdavo. Padėvėto rūbo nepripažino, todėl, kai ateidavo laikas išskalbti ar išvalyti, vienai ar kitai lyg juokais, lyg rimtai pasakydavo: „Nori, galiu atiduot. Jei ne, vis vien išmesiu...“.

Apie tai Vygantas sužinojo pernelyg vėlai. Nors, jei tai būtų įvykę anksčiau, kažin ar ką būtų sugebėjęs pakeisti.

Jo tėvų ir jos motinos butai buvo gretimose gatvėse. Po vestuvių kurį laiką gyvenamosios vietos nekeitė – pasibaičius paskaitoms, kiekvienas sugrįždavo į savo senąją pastogę. Vėliau susitikdavo, dažniausiai Vyganto namuose. Kol vieną dieną Vyganto mama pasakė: „Negerai taip“, ir apsigyveno drauge.

Tačiau ir nuo tos dienos ne kažkas pasikeitė. Jaunamartė, su virtuve niekada neturėjusi nieko bendra, nebandė ir naujuose namuose bent pabandyti kartkartėm pusryčius ar

vakarienę paruošti. Užtat pintoje dėžėje, skirtoje būsimiems skalbiniams, pradėjo kauptis Valdonės įmesti ne tik apatiniai rūbeliai, bet ir suknelės, bliuzelės. O kai visa tai pradėjo virsti per kraštus, uošvė neišlaikiusi pasakė: „Skalbti laikas“. „Išmeskit lauk“, – atsakė jaunamartė. Koridoriuje jau senokai voliojosi ir ne viena beveik naujų, tik nenuvalytų batų pora. Ką su jais daryti, moteris net nebeklausė, ir taip buvo aišku.

– Galit išmesti. Visus, – vieną dieną, pati užkliuvusi už savo besivoliojančių batų, pasakė ir Valdonė.

Daug visko mačiusi gyvenime, o daugiau šalto, nei šilto, moteris krūptelėjo. Jai, našlaite augusiai, blogiausiam sapne toks košmaras nesisapnavo. Kai marčios nebuvo namuose, visą tą apavą iščiustijo ir surado jam vietą, tik jai prieinamą. O vienus batelius, kuriuos jau anksčiau buvo įsidėmėjusi, nutarė pati pasimatuoti. „Kaip tik“, – apsidžiaugė.

Turtingoji uošvė jauniesiems jau buvo nupirkusi *žigulius*. Buvo neseniai gavęs teises, tačiau ne dėl šito tos kelionės Vygantas iki gyvenimo pabaigos nepamirš. Jau grįžtant pasivažinėjus pamatė šaligatviu einančią mamą. „Sustok“, – paragino Valdonė. Galvodamas, kad ji nutarė pradžiuginti mamą ir pavėžėti iki namų, stabtelėjo. Ir labai dėl šito pasigailėjo. Valdonę tarsi koks velnias būtų užvaldęs: išsoko iš mašinos ir, net nekreipdama dėmesio į pro šalį einančius, riktėlėjo: „Kas leido mano batais apsiut?“. „Taigi pati paprašei juos išmesti“, – tokios susijaudinusios mamos Vygantas dar niekada nebuvo matęs. Nusiavusi viduryje gatvės, nieko daugiau nesakiusi, ji basa nuėjo namų link. Per akimirką sulinkusi, pasenusi, tapusi sunkiai atpažįstama. O jis, Vygantas, lyg koks besielis kelmas, nieko nepadarė motinos labui. Kad ir drebančiom rankom, vėl sėdo už vairo ir, Valdonei vis dar keikiantis, nuvažiavo jos buto link.

Mamos seniai nebėra. O prisiminus tą sceną viduryje kelio, Vygantui atrodo, kad už ją jam niekada neturėtų būti atleista. Tiesa, mama, dar gyva būdama, jam kaip ir atleido.

Gera prisimena tą dieną, kai bandė atsiprašyti ir už Valdoną ir, žinoma, už save, kai mama tyliai, su ašaromis akyse ištarė: „Suklydai, vaikeli. Pražūsi su ja...“.

Išėjus Valdonei pas kitą, Vygantas gražiais žmonėmis užaugino sūnų ir dukrą. Niekuo nepanašiais į jų mamą. Daugiau nevedė, nors kandidačių netrūko. O paaiškinimas visoms buvo vienas ir tas pats: „Kartą jau buvau vedęs“. „Deja, akiai vedęs“, – būtinai pridurdavo mintyse.

2022 m. lapkričio 22-23 d.

Internacionalas

Kiek toje istorijoje teisybės, dabar sunku pasakyti. Tiesa, kai apie tai pasakojo viename lageryje su poeto Kazio Binkio sūnumi Gerardu sėdėjęs pažįstamas, atrodė, jog abejoti nėra dėl ko. Tuo labiau, kad tas žmogus buvo ir padorus, ir iš tų, kurie bet ko bet kada nepasakoja.

O istorija susijusi su proletariato himnu „Internacionalas“, kuriam atsirasti neva padėjusi prancūzų „Marselietė“. Jį ir parašė prancūzas – transporto darbininkas, poetas, Paryžiaus Komunos narys Eženas Potje 1871-aisiais, po garsiosios kruvinosios savaitės. Vėliau atsirado rusiškasis variantas. Vertimas iš rusų į lietuvių kalbą buvęs nevykęs, tačiau tie, kurie pasiryžo apversti pasaulį aukštyn kojomis, vis vien jį giedojo. Kazio Binkio šauniai kompanijai lyg ir pritrūkus pinigų linksmybėms, kažkas įkalbėjęs poetą užsukti pas raudonuosius ir pasiūlyti jiems už padorų atlyginimą išversti tą himną į normalią kalbą – kad nebūtų gėda ir žodžius išmokti, ir giedoti. Lyg ir Algirdas Julius Greimas tai buvęs, kurio dėka Binkis jau buvo ne visai padoriai aprašęs viešnagę pas bendrą pažįstamą: „Pas Melngailį, pas Borisą kas norėjo, tas ir pi..“. Vizitas pasisekė, už vertimą Binkiui neva buvo sumokėta tūkstantis litų.

Istorijos tęsinys ne toks linksmas. Gal kažkas iš giedorių, įtardamas kažką negero, išsiaiškino, kad, skaitant himno pirmąsias eilučių raides, gaunasi ne tik nei šis, nei tas, bet tikra

katastrofa, o gal ir Binkio kompanijos vyrai kažkam kažkur prasarė apie akrostichą, kuriuo, versdamas himną, poetas nutarė pasaldinti pernelyg rimtus to teksto žodžius. Regis, ne tik už dalyvavimą Birželio sukilime prieš sovietų valdžią, kuo didžiavosi tėvas, bet ir už tokio vertimo populiarinimą nukentėjo jo sūnus Gerardas, vėliau ir lagerininkus su tikromis himno eilutėmis supažindinęs.

Pats bjauriausias pasirodė pirmasis posmas:

*Pirmyn, vergai nužemintieji,
Išalkusi minia, pirmyn!
Sukilkit, žmonės pavergtieji,
Kovon visi išvien smarkyn!*

Na, o iš tolesnių eilučių pirmųjų raidžių taipogi gana rimti žodžiai radosi: **KOL GALI**. Ir taip toliau...

Todėl nenuostabu, kad, vos okupavus Lietuvą, bolševikų oficiozas „Tiesa“ paskelbė viešą vertimo konkursą naujam „Internacionalo“ lietuviškam tekstui sukurti. Tame pat laikraščio numeryje pripažinta, kad esantis vertimas nevykęs, tačiau dėl kokių priežasčių, nepažymėta. Tik nurodyta būsimiems vertėjams, jog naujasis tekstas turi visiškai atitikti originalą ir revoliucinės poezijos kūrinio reikalavimus, o svarbiausia, kad turi būti „vertas mūsų išvaduotosios liaudies, kuri jį dainuoja su tokiu entuziazmu ir dvasios pakilimu“. Už geriausius tekstus, kurie laukiami iki 1940 metų rugsėjo 15 dienos, pažadėtos trys premijos – 500, 300 ir 200, tik nepažymėta, kokia valiuta – litais ar jau červoncais.

Naująją valdžią toji istorija, regis, bus gerokai suerzinusi, jei net Justas Paleckis nesugebėjo nuo lagerio išgelbėti savo krikštasūnio – poeto Binkio sūnaus. O gal nenorėjo? Tačiau kai nelaimėlis grįžo iš kalėjimo ir jie susitiko, tarsi nieko apie tai nebūtų girdėjęs, okupuotos Lietuvos valdovas paklausė: „Na, kaip, kaip tu ten, sūnau, patekai?“ „Nieko nuostabaus, – atsakė poeto atžala. – Pasaulyje visi keliai veda į Romą, o Tarybų sąjungoje – į kalėjimą“.

Nei klausimas, nei atsakymas neišgalvoti. Juos iš poeto sūnaus išgirdo tas pats lageryje kartu vargus vargęs pažįstamas. Nesinori tikėti, kad melavo.

Panašu į istorinę fantaziją? Gal. Kad tikrai taip galėjo būti, pats Greimas, originaliojo nekrologo „Varpuose“, skirto poetui Binkiui, autorius neabejojo.

Na, o kiek tiesos kitoje istorijoje, susijusioje su pačiu Antanu Smetona, taipogi iki galo neaišku. Prezidento biografiją parašęs poetas įterpė tarp rimtų faktų ir įvykių nei šį, nei tą: kad Smetona neva užtaisęs mergai vaiką. „Kodėl? Kodėl tokią nesąmonę įrašei?“ – lyg ir klausęs Binkio Prezidentas. „Turi gi būti tokio rimto, solidaus žmogaus biografijoje kas nors netikėto, smagesnio. Kad skaityti nebūtų nuobodu“, – lyg ir atsakęs Kazys Binkis.

Binkis nebūtų Binkis. Tešviečia jam amžinoji šviesa.

2022 m. gruodžio 4 d.

Giminės

– Vaikeliai, vaikeliai, pamatysit: kai manęs nebebus, nebesuirinksit už šito stalo, – baigiantis vienai ar kitai šventei ir prasidėjus durų trunkymui, vis pakartodavo senoji Černikienė.

Šiandien, artėjant gražiausiai metų šventei, motinos žodžius nuo pat ryto, lyg kokią malda, prisimena jos jaunėlis Jonas. Ne pirmi metai taip. Visa širdimi ilgisi to, kas buvo, nors ir supranta, kad nebebus. Ir kodėl taip atsitiko, kad tarsi nebūta jų giminės?

„Laimingi tie, kurie ne tik švenčių proga, bet ir paprastą dieną gali pasidžiaugti užsukusiu giminaičiu, – tyliai galvoja jau žilo plauko sulaukęs žmogus. – Kai kas net giminės suvažiavimą surengia ir į jį šimtais susirenka. Dar ir iš viso pasaulio. O mes jau seniai vis vieni ir vieni“.

Na taip, bendraamžiai giminės beveik visi jau *anapus*. Bet ir su jais po motinos mirties beveik nebesusitikta. Net į laidotuves ne visi jų vaikai pakvietė. Gal todėl, kad su tais vaikais niekas ir nesupažindino? Apie vieną kitą tik puse lūpų girdėjo.

Aukščiausiai į padanges pakilusios sesers dukros: viena – antstolė, kita – jos padėjėja. Iš pažįstamų girdėjo, kad piniuose maudosi, trečią namą statosi. Tegu. Matyt, užsidirbo, Jonas nepavydus. Tačiau kad jų elgesys visai ne giminiškas, štai, kur bėda. Kai parduotuvę įsteigusiam Jono sūnui atsitiko nelaimė – nesužiūrėjo, kur dingsta prekės, nes labai jau gudri

pasitaikė buhalterė, bandė prašyti pagalbos. „Tegu pasėdi“, – išgirdo tiesiai šviesiai, net neišklausiusios visos istorijos iki galo. Deja, teisybė paaiškėjo tik vaikui neužtarnautai atsėdėjus beveik metus.

Ar smagu būtų prie šventinio stalo su tokiom giminaitėm? Apie tai pagalvojęs, Jonas net nusipurto.

Ne ką geresni prisiminimai ir apie kitos sesers sūnų. Jo tėvas taip lupdavo motiną, kad toji neapsikentusi su abiem vaikais pabėgo pas tolimą giminaitę į kaimą. Čia būsimas teisės magistras panašiai kaip jo tėvas su motina elgėsi su jaunesniąja seserimi. Jam bebaigiant studijas sesuo nusižudė – mieste, užkopusi į daugiaaukščio laiptinės paskutinįjį aukštą, pro langą nušoko žemyn. „Kad prie mano karsto nestovėtų brolis“, – priešmirtiniame laiškelyje prašė nelaimingoji. Prokuratūra, nors ir buvo iškėlusį bylą, išsuko be penkių minučių diplomuotą teisininką. Pradėjęs dirbti policijos tyrėju, spėjo pagarsėti žiaurumu. Visa laimė, kad sudegė – sėdo už vairo visiškai girtas ir buvo išmestas iš darbo. Žmona su vaiku nuo jo pabėgo. Kurį laiką gyveno tame pat kaime, kur užaugo. Mirus tai tolimai giminaitėi, sugebėjo tapti jos žemės ir namų savininku, nors buvo ir daugiau artimųjų. „Su juo geriau neprasidėti, – sakė Jonui tie žmonės atsitiktinai susitikus. – Banditas. Nušaus iš už kampo“. Kažkoku būdu, lyg ir pažįstamo mero dėka, įsidarbino kitame rajone, ir ne bet kur, o Vaiko teisių apsaugos tarnyboje. Dabar jau vyr. inspektorius.

„Neduok, Dieve, susidurti su tokiu inspektorium. Turbūt ne vienai šeimai nelaimę užtraukė?“ – liūdnos, ne šventinės Jono Černikio mintys. Būtų gerai, kad ir retai pabendrauti su kuriuo nors kraujo giminaičiu, bet tik, žinoma, ne su šitokiu.

Na taip, dar gyva pusseserė, kurios tėveliai svajojo apie dukros gydytojos ateitį. Deja, realiaame gyvenime ji pasirinko pilką *kardibaletą* – baigė vos vidurinę, kažkoks geras pažįstamas įdarbino šilton vietelėn – šiluminių tinklų kontroliere, dar ir į partiją nudirigavo, o paskui ir į miesto tarybos deputa-

tes iškėlė. Jonas iki šiol prisimena susitikimą su ja bibliotekoje – pusseserė apsimetė, kad jo nepažįsta. Tokios didybės dar nebuvo regėjęs! Deputatė! O kai atėjo nauji laikai, susitikęs „Akropolyje“, jau jis apsimetė, kad jos nemato. Negiminiškai pasielgė, bet...

Jono *antroji pusė* užaugo vaikų namuose. Jai, ko gero, kažkuria prasme net lengviau. Nieko nežino nei apie savo tėvus, nei tuo labiau apie giminaičius. Kartą jų sūnus bandė kalbinti ta jautria tema. Lyg ir išsisuko nuo atsakymų, tačiau anksčiau ar vėliau ir į tokį klausimą turės atsakyti. Gal tai bent jam padės ateityje?

– Tet, tau telefonas, – šūkteli iš darbo kambario sūnus.

– Man? – gerokai nustemba Jonas. Kai išėjo į pensiją, beveik niekas nebeprisimena. – O kas skambina?

– Sakė, kad giminaitis.

2022 m. gruodžio 10 d.

Ką žinai. Ką žinai?..

*Ačiū ir tau, mirtinas priešė,
Kad stipresniu mane padarei.*

Juozas Ruzgis

– Dieve, padėk man...

– Kad tik nebeskaudėtų. Apsaugok, Viešpatie...

– Ir už ką tokios kančios? Dieve, Dieve...

Tokie ir panašūs prašymai tų dviejų senjorų namuose per dieną ištariami daug kartų. Tarsi Dievas būtų apsigyvenęs jų namuose. Dažniausiai – labai tyliai, neretai tik mintyse, o kartais ir garsiau nei pridera. Tokiais atvejais Jis nebeiškenčia:

– Na jau, na jau...

Tie žodžiai pasakomi kiek įmanoma švelniau. Šeimos galva labai myli savo moterį, iki skausmo žino visas Jos problemas, ir kodėl bei kada jos atsirado. O ir pats ne iš sveikųjų. Betgi vyrui nedera atvirai rodyti savo jausmų, ypač žinant, kad Jai skauda nepalyginamai stipriau.

Kai jau visai blogai, moteris vėl sugrįžta į tą nelaimingą vakarą. Ne, vyrui nepriekaištauja, nors jau seniai paaiškėjo, kad avarija tuščiame kelyje, dar nevėlų vakarą buvo neatsitiktinė, kad tai – kerštas už vyro aštrių straipsnių seriją dienraestyje, kuriame dirbo. Daug ženklų tai pranašavo – ne tik telefoniniai skambučiai, bet ir neužsuktas iki galo jų automobilio, palikto remonto dirbtuvėse, ratas, smūgis į nugarą vėlų vaka-

ra šalia jų daugiaaukščio ir nubėgančio šuktelėjimas: „Bus dar blogiau“. Mafijozas, tai sumanęs, pasirodė galingesnis visom prasmėm. Net miestelio vyriausiasis komisaras talkino – nelaimės vakarą mikroautobusas, vairuotojui iššokus iš mašinos, iš griovio stebuklingu greičiu atsidūrė ne pas tyrėjus, o fabriko, kuriam toji mašina priklausė, garaže ir per naktį buvo išnarstyta į detales. Vairuotojui net teisės nebuvo atimtos. „Va, jeigu būtų žuvusių, tada būtų kas kita“, – nesisarmatydamas aiškino komisaras. Advokatas, vis raginęs pratęsti sutartėlę, pasirodė dar gudresnis – atstovavo nukentėjusį, o rūpinosi, kaip išsukti kaltininką. Buvęs sovietinis teisėjas sėdėjo ant dviejų, o gal ir trijų kėdžių. Kai Jis po gero pusmečio tai suprato, atsisakė bet kokio advokato. Dar ir vietinis laikraštis išsijuokė, – tik pamanykit: šalia mūsų – didysis kovotojas prieš korupciją, leidžiantis sau viešai samprotauti apie pasikėsinimą. Toji užsakyta rašliava, kurios autorius seniai išdulkintas iš redakcijos, iki šiol tebėra prieinama *guglintojams*. Praėjus porai dešimtmečių! Tarsi būtų koks epochinis kūrinys.

Prieš Kalėdas netikėtai susitiko seniai matytą jaunystės pažįstamą, šiemet tapusį miestelio garbės piliečiu ir vietinio laikraščio žvaigžde. Žodis po žodžio išsišnekojo.

– Kaip tu? Vis dar kariauji?

– O tu galų gale pasiekei savo?

Kai jau lyg ir viskas buvo apkalbėta, kilo mintis paprašyti to lyg ir padoraus žmogaus (bent jau atmintyje tokiu išliko) neįprastos paslaugos:

– Gal gali padėti atsikratyti neužtarnautos uodegos? Tavo naujasis didelis draugas be reikalo akmenį užantyje laiko. Gal bent sužinotum, kodėl.

Kaip ir sužinojo, tik lengviau dėl to nė kiek netapo.

– Net nežinau, ką tau pasakyti, – paskambinęs po poros dienų, kažkaip neužtikrintai pradėjo jaunystės laikų pažįstamas. – Iki galo supratau tik tiek, kad neišims to straipsnio. O neišims, nes, dirbdamas dienraštyje, pagarsinai apie didžiąją

jo nuodėmę, – kad po universiteto baigimo dar ir Minsko kagėbistų mokyklą baigė.

„Nieko sau. Tai štai, koks tas keršto kirvis“, – tyliai žagtelėjo, o garsiai pasakė:

– Vadinasi, kenčiu už tai, ko nesu padaręs. Jei kas kažką panašaus ir atkasė, ne mano nuopelnas.

Panašaus teksto net nebuvo matęs, o ir tokio fakto nežinojo. Tai galėjo būti politikos skyriaus informacija. Iš jų miestelio kilusio signataro sūnus panašiais dalykais domėjosi.

– Pasakyti jam apie tai?

– Reikėtų. Be to, būtų gerai sužinot, kada, kokiam numeryje tai buvo paskelbta.

Ar, išgirdus tokią naujieną, tapo nors kiek lengviau? Regis, nelabai. Iki šiol bent nežinojo, kad laikraštį redaguoja buvęs kagėbistas. Taip, įtarimų buvo, bet nieko konkretaus. O po tokios žinios daug kas stoja į savo vietas. Juk *buvusių* nebūna, bent jau taip rimti žmonės tvirtina. Nors to šūdino laikraštपालािको niekada neprenumeravo, tik kartkartėmis nusipirkdavo, bet kuo jis prasmirdęs, visada buvo aišku.

Taip, tą vingrų kolegą pažinojo dar nuo paskutinių sovietmečio metų. Ypač įsiminė po to, kai jis, pradedantis žurnalistas, buvo patupdytas prie miestelio laikraščio maketavimo ir pasityčiojo iš kolegos, nuėjusio į Sąjūdį. Ką tokio nedoro padarė? Ogi iš kelių dešimčių metų senumo laikraščio perspausdino eilėraštį, skirtą Stalinui. Tikėdamasis, kad *peilis į nugarą* – tai, kas jei ir nepadės tam jau nejaunam žmogui atsipeikėti, tai bent išpurvins, o tuos, kurie dabar su juo drauge, galbūt privers susimąstyti, su kuo vis dėlto turi reikalą.

Niekio gero iš to neišėjo. Kolega, kuris ne tik jam, jauniausiam redakcijoje, daug gero buvo padaręs, purvinesniu netapo. O štai su juo jau ne visi pažįstami sveikinosi. Netrukus ir pačiam teko padėti partinį bilietą – viskas labai greitai vertėsi aukštyn kojomis.

Neprašuvo. Kol *raudonųjų rūmų* sekretoriai lakstė į Sąjūdžio mitingus ir susirinkimus, ne be jų pagalbos pradėjo leisti savo laikraštį. Giliai šiuolaikinį. Tokį, kuris tiktų ir jums, ir mums. Bent jau, kol viskas nusistovės.

Tikra tiesa, ir Jis anuomet buvo kviečiamas tapti to naujojo laikraščio redaktoriaus pavaduotoju. Nepanoro. Ir nesigaili.

Jau buvo pradėjęs dirbuotis respublikiniame dienraštyje, kai atsitiktinai susitiko.

– Tai dešinieji įdarbino? – paklausė.

– Betgi tai nereiškia, kad tapome priešais?

– Ką žinai? Ką žinai?.. – mįslingai atsakė ir neatsisveikinęs nuėjo.

O ką tie mįslingi žodžiai reiškia, vėliau pajuto ne kartą ir labai skaudžiai. O ir iki dabar tebejunta.

2023 m. sausio 2-3 d.

Vagies sūnus

Viešbučio kambaryje po pamatyto televizijos filmo apie garsų alpinistą ir jo sūnų, išgarsėjusį apšvarinant daugiaaukščių gyventojus, žodžiu, taipogi beveik alpinistą, tik iš kitos operos, Alvydas D. pasijuto nei šiaip, nei taip. Jau gerokai pagyvenęs, bet dar ne senjoras netikėtai susimąstė, o kas vis tik buvo jo tėvas.

Šoferis, šaltkalvis, krovikas, o gal vis dėlto tik vagis?

Kad gimdytojo gyvenime būta ir darbininkiskų profesijų, jokių abejonių: vaikystėje ne vieną dieną praleido jo vairuojamos krovininės mašinos kabinoje, o ir į remonto dirbtuves, kuriose sužinojo, į kurią pusę užsukamas varžtas, buvo ne sykį nuvežtas. Tos dienos jam, vaikiščiui, ilgam įsiminė. Tik per mažai jų buvo.

Kai pragerdavo teises, tėvas arba šaltkalviaudavo, arba įsidarbindavo kroviku.

– Arba persikvalifikuodavo į alpinistus... – prie bokalo alaus viešbučio bare tokius žodžius ištaręs visai nepažįstamam, Alvydas buvo nusiteikęs išpažinčiai. Atvirumui, kurio, ko gero, kada nors gailėsis. Pamatytas filmas taip sujaukė smegenis, kad noras išsipasakoti čia sutiktam *bet kam* pasirodė netikėtai stipresnis nei gėda, kurią daug metų nešiojosi taip giliai, kad net artimiausi draugai nieko apie ją nežinojo.

Tiesa, jo gyvenime viskas atvirkščiai. Ne tėvui, o sūnui lemta gėdytis. Betgi ar dėl šito nors kiek lengviau? Dabar daž-

nokai rimtuose žurnaluose užtiksi pasakojimų apie iškilius protėvius, net genealoginės schemos ar lentelės, nukeliančios kelis šimtmečius atgal, spausdinamos. Jam, deja, nėra kuo pasididžiuoti. Bent jau dėl tėvo niekada genealoginiais tyrinėjimais nesidomėjo, nors ne sykį ir knietėjo, išgirdus apie vieną iš protėvių. Trauk jas velniai, tas bajorystes, žinant, jog visai šalia buvo žmogus, gyvenęs nedorą gyvenimą.

– Gal paties tėvas nebuvo jau toks blogas? Juk visko gyvenime pasitaiko... – bare sutiktas nepažįstamasis, regis, ne toks bekompromisiškas, kaip Alvydas. Be to, šis žmogus lyg ir ne labai supranta svetimo atlapaširdiškumą dar tik antrą bokalą baigiant.

– Atleiskit. Ko gero, būsiu persistengęs, – susinepatoginęs atsiprašė Alvydas. – Ne nuo to galo pradėjau. O ir kam jums toji mano išpažintis...

– Aš ne psichologas, esu inžinierius, – tik dabar prisistatė naujasis pažįstamas. – Tačiau matau, kad pačiam skauda. Atvirumas tokiu atveju dar niekam nėra pakenkęs.

– O, tai mes kolegos, – nei apsidžiaugė, nei nusiminė Alvydas, kuriam noras išsipasakoti šiandien atrodė svarbiausias. O pašnekovui, su kuriuo kaip susitiko, taip ir išsiskirs, juk vienas ir tas pats. Sugrįžęs iš komandiruotės, greičiausiai net neprisimins, su kuo kilnojo bokalą.

Ne tokia jau ilga pasirodė ir toji giliai širdyje slepiama istorija. Pradžia – įlindus per miestelio parduotuvės stogą, dar – nugvelbus kiaulę iš kolchozo fermos, galiausiai pasiryžta apšvarinti taupomąją kasą. Žygiai baigėsi vos prasidėję. Vagis – nevykėlis, kaip ir jo kompanionai?

Kodėl tėvas tapo tuo, kuo tapo, giminėje ne sykį svarstyta. Nei senelis, nei prosenelis, nei giminės iš moteriškosios pusės, niekas daugiau iš artimųjų nebuvo patekę už gročių. Nebent gal kas iš gerokai anksčiau gyvenusių? Tačiau Alvydui D. pakanka ir tėvo nuodėmių.

Tiesa, tėvas ne visada buvo blogietis. Paauglystėje sava-rankiškai išmoko groti akordeonu. Ko gero, vestuvėse, į ku-rias pastoviai buvo kviečiamas ir kur išmoko pakelti taurelę, ir liūdnujų įvykių pradžia? O, kad bent būtų pagalvojęs, kiek dėl šito teks pergyventi šeimai. Kokių tik istorijų Alvydas ne-prisigalvodavo, mokykloje ar gatvėje išgirdęs klausimą, kur vėl pradingo jo tėvas.

– O dėl ko iki šiol labiausiai skauda širdį, ir nepasakiau, – abiemis jau gerokai įraudus ir ruošiantis kilti nuo stalo, netikė-tai pasakė Alvydas.

– Na, na... – taip pat netikėtai susidomėjo naujasis pažis-tamas, kuriam iš tikrųjų jau buvo nusibodusi nepažįstamojo šneka.

– Kai tėvas iš *ten* sugrįžo priešpaskutinį kartą, giminės su-sijime dalyvavo ir mano svainis teisėjas. Supažindinant vie-ną su kitu murmtelėjau nei šį, nei tą: „Viliuosi, kad nesusitiksit teismo salėje“. Deja, netrukus taip ir įvyko. Kad užsidirbtų puslitrui, tėvas nuvairavo gatvėje stovintį seną dviratį. Žino-jau, kad byla paskirta svainiui ir tikrai galėjau paprašyti bent lygtinės bausmės. Deja, pats nežinau kodėl, bet nepaprašiau. O bausmė buvo didesnė nei galėtum pagalvoti: treji metai. Kai neiškentęs papriekaištavau svainiui, išgirdau žodžius, iki šiol neduodančius ramybės: „Tai štai kodėl jis taip į mane keistai žiūrėjo. Tarsi norėdamas kažką pasakyt. Aiškiai buvo matyti, jog buvo užtikrintas, kad išteisinsiu“.

Sumažino bausmę jau kiti, kolonijoje. Net dideliems nusi-kaltelių nekentėjams pasirodė nenormalus teisėjo verdiktas. Po pusės metų paleido. Deja, netrukus pribaižė cukraligė. Ne-sulaukus nė keturiasdešimties.

2023 m. sausio 4 d.

Gelžbetoninis poetas

Pagyvenęs poetas, sulaukęs atsišaukimo-kvietimo, kiek pasvarstęs, ar verta, nutarė nusiųsti keletą eilėraščių būsimam leidiniui.

Sudarytojo atsakymas gerokai nustebino: „Norėčiau įtraukti jūsų eiles, bet kol kas niekaip neišaina. Ten daug dalykų, kurie tiesiog netinka poezijos almanachui. Surašiau pastabas prie teksto. Atsiprašau, kad jos ironiškos. Jų niekam kitam nerodysiu. Priimkite jas kaip iš daktaro. Ir pabandykite apmąstyti kiekvieną savo parašytą žodį ir pasirinkti tinkamus, o ne tuos, kurie lyg ir tinka bei susirimuoja“.

Sukritikuotas autorius daug kartų perskaitė tas pastabas. Sudarytojui pasirodė nuvalkioti žodžiai „lig širdies“, iš eilutės „dabar net tie, kurie išpurvino, atstūmė“ tiesiog pasijaukė – „ir kas jau taip netikusiai pasielgė?“, apie čiurlius, niekada nenusileidžiančius ant žemės ir sunkiai ligonei tapusius gyvybės šaltiniu, girdimu už palatos lango, sudarytojas eilutę „ne tik sveikina, bet ir gražina beviltiškam tikėjimą ir gyvenimą“ įvertino eilutę „ar ne per daug?“, eilutę „net pačiam sunku patikėti“ eilėraštyje „Juodasis archyvas“ taipogi užkliuvo ir susilaukė klausimo: „Manėte, esate kaip angeliukas?“... Iki skausmo išgyventos, tikrai neatsitiktinės eilutės sudarytojui pasirodė netinkančios.

Autorius pirmą naktį po šito laiško kaip ir nemiegojo. Bandė suprasti, kodėl vis tik sudarytojui atrodo, jog tai – ne

tie žodžiai. Lyg ir suprato – ko gero, kaltas prieš daugelį metų įvykęs nesusipratimas, kurio kaltininkas buvo tas pats kolega. Nejaugi net poetas gali būti toks kerštingas?

Nors taip dar nė karto nebuvo daręs, nutarė prisiminti, kaip gimė tos eilutės, netikusios almanacho sudarytoji ir tokios brangios jam, autoriui. Gal iš tikrųjų teisus tas įvairiais titulais ir premijomis įvertintas kolega, o ne jis, vienas iš daugelio, o dar ir provincijoje gyvenantis?

„Iš ašarų prisiminimų vėjas / nuvijio virvę lig širdies“ ... Ir šiandien pamena, kada ir kodėl gimė tos eilutės. Tikrai neatitiktinai. Ir kažin ar ateis tokia diena, kai taip nuvertinsime širdį? Nebent tuomet, kai pasaulyje liks gyventi tik beširdžiai.

„Dabar net tie, kurie išpurvino, atstūmė, / jau neatrodo nei galingi, nei išlošę“. Tik visiškas kvailys, niekada nepatyręs tikro, neužtarnauto skausmo gali lengva ranka leptelti „ir kas jau taip netikusiai pasielgė?“

O apie čiurlių ypatingą savybę ir jis nežinojo iki tol, kol jo brangiausioji po avarijos ir kelių sudėtingų operacijų neatsidūrė devintajame ligoninės aukšte. Kad ateityje vaikščios, nei ji, nei jis tuomet dar nežinojo. Vienintelė paguoda tuos kelis nelaimės mėnesius ir buvo tie čiurliai už palatos lango, lyg skaidrus upelis čiurlenantys ir niekada nenusileidžiantys ant žemės.

O eilėraštis „Juodasis archyvas“, kuriame vos aštuonios eilutės, tikrai ne iš tų, kurie parašomi vienu prisėdimu. Kita vertus, gal taip ir atsitiko, tačiau kol tie du posmai atsirado, daug teko pergyventi, suvokti, ilgai nesiryžo jų užrašyti. Ir tyčiotis iš tokių eilučių, kaip „ligi skausmo šviesiais žiedlapiais sninga / tiesiai į purvą. Kaip ir aš, jie niekuo nekalti“, gali bet kas, tik ne poetas.

Vis tik nutarė nekeisti nė vieno žodžio, nė vienos eilutės. O almanacho sudarytojui išsiuntė tokį atsakymą: „Tik dabar supratau, kodėl tauta Jus vadina gelžbetoniniu poetu. Ačiū, daktare“.

Atsakymo nesulaukė. O kad užsitarnavo dar didesnę priešą, beveik neabejoja.

2023 m. sausio 16 d.

Angelai (sargai) velnio sparnais

Tik tris tokius pažinojau. Be abejo, jų yra keliasdešimt kartų daugiau. Yra, beje, ir beveik tikslus skaičius: vienais duomenimis – šimtas dešimt, kitais – šimtas aštuoniolika tūkstančių! Ir jūs, ko gero, ne vieną asmeniškai pažįstate ar pažinojote. Net šalia jūsų jų yra (buvo), bet nežinote, kad jie ir yra (buvo) angelai (sargai) velnio sparnais. Ir dėl šito tikriausiai patyrėte ne vieną nelaimingą akimirką.

Būta ir dar rimčiau. Teko sutikti žmogų, kuriuo rūpinosi net ne vienas, o keli tokie neįprasti angelai, visa puokštė. Kadangi tai buvo žinoma asmenybė, gal dėl to. Ir jūs turbūt esate girdėję apie Mečislovą J. – Helsinkio grupės narį, disidentą, už grotų be laiko praradusį sveikatą. Kai Meškuičių kolchozo pirmininkas komunistų partijos komiteto nurodymu vos ne su žeme sulygino šventąjį Kryžių kalną, tai jis su bendraminčiais ant savo pečių nunešė ir *pasodino* ant išniekinto kalno pirmąjį kryžių. Ne pastatė, o pasodino, – kad atžalas leistų. Nešė tą kryžių naktį, ne plentu, o aplinkiniais keliais – kad nepatektų į rankas kagėbistams. Deja, tik trejetą valandų tam kryžiui buvo lemta išstovėti, – išrovė jį. Bet – o stebukle! – po to lyg grybai po lietaus kalne pradėjo augti nauji kryžiai, ir jų buvo vis daugiau ir daugiau, net saugumiečiai rankas nuleido.

Atėjus Atgimimui ir Nepriklausomybei, Mečislovas gyveno dar apie dešimtmetį. Besveikatis, prisimenamas tik ke-

lių garbingų žmonių. O skaudžiausia jam buvo žinant, kad ištikimiausias, daug metų visur kur lydėjęs jo angelas (sargas) velnio sparnais dabar vienas turtingiausių pažįstamų, kartu su tokiu pat sūnumi beveik valdantys miestą. Taip išgarsėjo, kad net atvykėlių iš svetur nebeprisišaukia į savo statybvietais, – plačiai pasklidusi žinia, jog, praėjus mėnesiui, darbininkai be atlyginimo išspiriami lauk ir ieškoma naujų nelaimėlių. Ne ką prasčiau susitvarkė ir kiti jo skriaudėjai: geras pensijas gauna jam ypatingos bausmės reikalavęs prokuroras, jį nuteisęs teisėjas. Net į psichiatrinę bandęs įkišti milicijos įgaliotinis jau ne bet kas, o policijos komisaras. Mečislovas – ne iš kerštingųjų giminės: atleidęs jiems, troško tik vieno – kad tik tie žmogeliai nekenktų Lietuvai.

Tą nusipelnusių angelą (sargą) velnio sparnais ir man teko šiek tiek pažinoti. Plunksnos brolis, kaip ne kaip. Neduok Dieve, tokį brolių. Visa laimė, kad jau niekam negalės pakenkti – tie pragaištingi sparnai nusinešė ten, kur seniai derėjo. Vienais velnio sparnais mažiau.

Ką reiškia toks angelas (sargas) velnio sparnais iš arti, ir pačiam teko pajusti. Į mano, anuomet jauno inžinieriaus, kabinetą vis užsukdavo tame pat pastate, tik porą aukštų žemiau, gamybiniame ceche dirbantis stalius. Vaikinas neakivaizdžiai studijavo kultūros mokykloje ir jį daugiausia domino pašnekovo literatūrinė kūryba. Keistokų klausimų užduodavo, provokuojančių, o ir nemažiau keisti buvo kai kurie jo pasiūlymai, nors buvome tik iš matymo pažįstami. Kartais ir paatviraudavau, kol cecho viršininkas neperspėjo: „Būk atsargus su juo. Jis iš tų, kurie pranešinėja...“. Sunku pasakyti, ar tas jaunuolis turėjo ką nors bendra su KGB rūmuose gautu laišku, jog esu užsienio žvalgybos agentas, bet po tos naujienos jo vizitai baigėsi. Na, o kai buvo atkurta nepriklausomybė, pamatęs gatvėje, kažkodėl pereidavo į kitą pusę.

O trečiajam iš pažintų angelų (sargų) velnio sparnais – žinomam poetui – niekaip negaliu paskolinti didžiųjų raidžių, nors jo dokumentuose jos ir didžiosios. Už garbingam klasikui sutrumpintą gyvenimą.

2023 m. sausio 23 d.

Eutanazija

Ji:

– Šiandien lygiai metai, kai nebėra mūsų bičiulio. Vakar kalbėjau su Virga, klausė, ką daryt per metines.

Jis:

– Reikėjo patarti užpirkt Mišias.

– Bandžiau. Sakė, kad, kai buvo jau visai blogai, atsisakė kunigo. O ir laidot be bažnyčios buvo jo prašymas.

Su poetu jis kalbėjosi likus iki mirties nepilnam mėnesiui, paskutinę gimimo dieną. Nors balsas buvo lyg ir toks kaip visada – *žizneradostnyj**, kaip kažkodėl rusiškai mėgdavo savo nusiteikimą apibūdinti, tačiau neslėpė, jog yra labai negerai. Jau visai aklas ir kojos nebeklauso. O ką reiškia rašytojui ir buvusiam redaktoriui negalėti net knygos į rankas paimti, aišku ir be paaiškinimų. Todėl turįs tik vienintelį užsiėmimą – garsiai iš atminties skaitęs savo eilėraščius. Bandė ir dar kažką naujo, dar neužrašyto padeklamuoti, bet, kai jo brangiausioji atsisakė užrašyti, suprato, kad kitaip ir nebebus. „Ir taip visko pakankamai prirašei“, – matyt, pavargusi nuo įkyraus neigalumo, nei ši, nei tą pasakė Virginija. O savo pašnekovui poetas tą paskutinę gimimo dieną dar pasakė ir tokius žodžius: „Jei kada nors leisi monografiją antrą kartą, nepamiršk, ko prašiau.

* Gyvenimą mylintis (rus.).

O aš iš dangaus palaiminsiu“. Lyg ir ne bedievis buvo. Nors, atvirai šnekanč, niekada ta tema plačiau neišsikalbėjo.

Virginija dabar jau lyg ir ramesnė. Per tuos metus beveik nieko taip ir nepapasakojo apie skaudžiausias akimirkas. Tik kelis kartus yra pakartojusi: „Buvo daug kraujo. Labai daug kraujo...“. Kai, sugrįžusi iš parduotuvės, rado kraujuose paskendusį, dar buvo gyvas, tačiau išgelbėti nepavyko. Peiliu buvo pasidarbuota iš paskutiniųjų, dejonės – tokios baisios, kad jau iki gyvenimo pabaigos neužsimirš.

Jis:

– Nors jau senokai buvo aišku, kad geriau nebebus, niekada neužsiminė apie savižudybę.

Tačiau, artėjant sūnaus mirties dienai, vis pakartodavo įsipareigojimą sau parašyti knygą apie savižudžius, o pirmiausia – pabandyti išsiaiškinti, kodėl pačioje jaunystėje pasiryžo tokiam baisiam žingsniui. Dar yra sakęs: iš įvairių šaltinių surinktų faktų apie savižudybes jau lyg ir pakaktų knygai, tačiau kažkas vis sulaiko, neleidžia padėti paskutinio taško. „O iki galo viską išsiaiškinsime, kai gulėsime šalia“, – taipogi ne sykį yra pakartojęs. Tokiomis akimirkomis buvo akivaizdu, kad pats taip niekada nepasielgtų.

Ji:

– Tuomet dar nežinojo, kas laukia. Kad bus beprotiškai sunku.

Jis:

– Šiandien jau nebūčiau toks tikras, kad eutanazija – šventvagystė.

Tai jau antras jiems gerai pažįstamas žmogus, palikęs šitą Žemę savo iniciatyva ir dar labiau netikėtai, nei poetas. Kad Mečislovas iškūręs kažką panašaus, niekas, kas jį pažinojo, nebūtų patikėjęs. Na taip, sveikatos problemų turėjo – po stuburo operacijų labai netvirtai ant kojų stovėjo, bet stengėsi neparodyti. Fabriką, kažkada priklausiusį žmonos tėvui, atkūrė. Net prieš reketininkus sugebėjo išlaviruoti. Ir še tau: kai

viskas lyg ir atsidūrė tikrose vėžėse, ėmė ir nusišovė. Su pistoletu, kurį devyniasdešimtaisiais įsiūlė geri žmonės. Po to, kai blogiečiai atvirai pradėjo reikalauti, kas jiems nepriklauso.

– Tą dieną buvo išvykęs į ligoninę, – vėliau pasakojo našlė. – Pergyveno, kad vis sunkiau nuspausti automobilio pedalą. Dešinioji koja beveik nebeklausė. O ką sužinojo pas gydytoją, jau nepasakė. Parvažiavęs užkopė į antrąjį aukštą, į darbo kambarį. Iš pradžių net nesupratau, jog tai šūvio garsas. Dar buvo gyvas, kai atvažiavo greitoji. Paskutinės kančios buvo baisios. Akyse, kurias prieš mirtį dar spėjo atmerkti, buvo toks didelis noras gyventi. Ne numirti, o gyventi... Jei dar būtų buvusi galimybė, tikrai nebūtų prašęs kuo greičiau pribaigti...

Ji:

– O tu kalbi apie eutanaziją...

Jis:

– Tai visai kitas atvejis.

Keista šiandien diena. Ir televizorius, lyg tyčia, siūlo dainą, širdį per pusę pjaunančią. Iš tikrųjų ji ne sykį girdėta, bet šįkart visai kitoks ir Stakėnas, ir jį lydinčios dekoracijos:

– *O kodėl, o kodėl reikia mirt, nors neteko dar beveik gyvent?..*

Jis:

– Jei žinotum, žmogau, kas tavęs laukia...

Ji:

– O gal ir gerai, kad nežinai...

2023 m. vasario 12 d.

Kada bus geriau

Senokai Jeronimas nebuvo užsukęs į tą miesto dalį, kuri arčiausiai centro. Miegamajame rajone, kaip dabar įprasta vadinti daugiaaukščių kvartalus, yra beveik viskas, ko reikia – bent keli prekybos centrai su vaistinėmis, bankais, kavinukėmis, na ir keliolika kitokių prekybinių taškų. Net moderni bažnyčia, išdygusi šalia senojo beržynėlio. Ir poliklinika, pastatyta dar sovietmečiu. Jokio ypatingo reikalo seniems kaulams sukuti ienas ten, kur daug ponų ir visi gražūs.

Tačiau šiandien nori nenori teko pajudėti traukinių stoties link – seniai svečiuose nebuvusi teta panoro aplankyti, neatsakysi juk, būtų nei šis, nei tas. Kelias pažįstamas, nors ir labai seniai nematytas.

– O kas gi čia dabar? – garsiai išsprūdo važiuojant jau Stoties gatvele. – Ko čia tie žmogeliai lūkuriuoja? Ir dar tokioj ilgoj eilėj...

– Taigi čia vargšų vargšai, – atsiliepė į Jeronimo klausimus taksistas. – Labdaros valgykla.

Pasijuto tarsi iš naujo skaitytų Janonio eilėraščių. Tiesa, jame eina kalba apie laukiančius darbo, ne duonos ar sriubos lėkštės. Be to, šitoje eilėje stovintys neatrodo nei apspurę, nei dar kažkuo išskirtiniai, kaip tas poeto vargšas bedarbis. Tik kažkodėl visi suka akis į šoną, kiekvienas stengiasi dar labiau užsimaukšlinti kepurę ar gobtuvą, ar šaliku veidą prisidengti

– Gėdijasi, – trumpam kažkodėl stabtelėjęs sako taksistas. – Juk tarp pijokų, tarp kitokių nelaimėlių yra ir aukštuošius mokslus baigusių, normalios pensijos neužsitarnavusių ar galo su galu nesuduriančių našlių.

Kad tokia pagalba yra teikiama, buvo girdėjęs, o ir per televiziją kažką panašaus matęs. Tačiau visa tai pamatyti iš arti visai kas kita. Nenorėtų tokioje eilėje atsidurti. Neduok Dieve, neduok Dieve... Ko vertas toks gyvenimas, jei dėl lėkštės viralo ar riekės duonos taip turi nusižeminti?

Jau kelinta diena per radiją ir televiziją pasakoja apie ūkininkus, išpilančius laukuose pieną, nes, praradę bet kokią viltį, vargšai dar tikisi, kad gal valdžia susipras ir kažkokiu būdu privers didelius ponus padidinti supirkimo kainą. Kad bent nereikėtų papjauti paskutinės karvutės. Lietuva juk visais laikais garsėjo savo kaimo produkcija. Smetonos laikais lietuviškas sviestas net į užjūrį iškeliaudavo, buvo labai vertinamas. Ir Jeronimui sunku suprasti, kodėl iš parduotuvės parsinešamas pienas gal septynis ar net aštuonis kartus brangesnis nei už jį moka ūkininkams. Žurnalistų kalbinamas ministras apsimeta *štanga*, premjerė, regis, taipogi nelinkusi kištis į „privatinius reikalus“.

Teta dar prisimena Smetonos laikus. Važiuojant iš traukinių stoties nejučia kalba pakrypsta apie godumą:

– Anuomet net ministrai pėsti į tarnybą vaikščiojo. Ir tūkstančių hektarų, kokius dabar valdo buvusių kolchozų pirminkų sūneliai, niekas neturėjo.

– Deja, tokie sūneliai valdo ne tik žemę... Pabandyk jiems paprieštarauti. Bemat sužinosi, iš kur kojos dygsta.

Liūdna, bet ne beviltiška, galvoja Jeronimas. Ateis ir toks laikas, kai daug kas pasikeis į geresnę pusę. Juk ir dabar jau yra kuo pasidžiaugti – neatpažįstama Lietuva, jei palygintume ją su ta, kuri buvo devyniasdešimtaisiais. Na taip, jei nebūtų buvę leista *raudongalviams* susigrobtį fabriką, kolchozų, dabar gal gyventume kaip kokioje Švedijoje. Juk, susigražinus

Nepriklausomybę, viešai jau buvo kalbama apie švediškąjį variantą. Deja, tiems, nuo kurių labai daug priklausė, netrukus kažkas pasufleravo kitą, kai kam sotesnį kelią.

Nejučia prisiminė Jeronimas lyg ir kalambūrą, o gal ir tikrai vienintelio padoresnio Rusijos žmogaus – pirmojo prezidento Jelcino – lyg ir juokais pasakytus žodžius. Kai jo paklausė, kada bus geriau, truputį pagalvojęs atsakė: „*V subbotu*“*. Regis, atsakymas patenkino ne tik klausiantįjį

Buvo gana įdomi asmenybė. Pasakojama, jog, išgėręs litrą degtinės, sugebėdavo praveisti srities partinį plenumą. Nusi-pelnė jis ir Lietuvos nepriklausomybės labui. Belieka apgalvestauti, kad buvo priverstas į prezidento kėdę leisti atsisėsti profesionaliam kagėbistui Putinui. Be jokių rinkimų. Ir dar pasakojama: kai mirė Jelcinas, jo laidotuvių dieną našlė buvo išmesta iš buto, kuriame gyveno.

2023 m. vasario 17 d.

* Šeštadienį (rus.).

Ta pati

– Labas, Rūtele, – užsukusi į vonią, visų pirma žvilgtelėdama į veidrodį ir, prieš pradėdama rytines procedūras, būtinai pasisveikina. Ir pabando įsitikinti, ar dar koks baltas plaukas neatsirado.

– Nekenčiu žilės, – yra sakiusi savo brangiausiajam, nors tokių svečių iš jos galvelės dar tik vienas kitas tebuvo pasirodęs. Atsisveikino su jais nedelsiant.

Iš tikrųjų Rūta atrodo bent dvidešimčia metų jaunesnė nei yra. O gal ir visus trisdešimt. Tokie, matyt, genai. Ir jos mama iki senatvės buvo gražuolė. Tačiau ji dėl žilo plauko nė kiek nepergyveno. Iš kur dukroje toks keistas įsitikinimas – jei jau pradeda rodytis žilė, tai ir senatvė prasidėjo.

– Kochanskytė gal nuo trisdešimties buvo baltutėlė ir dėl šito nė kiek nepergyveno.

– Užtat dabar, septyniasdešimties, tai ruda, tai juoda...

Gal tik kartą su savo žmogum ta tema pabandė diskutuoti, bet kiekvienas liko prie savo nuomonės.

– Iki, Rūtele, – šįryt, atsisveikindama su veidrodžiu, visai patenkinta.

Ne, ne, Rūta ne kokia pamaiva, ne iš tų, kurios kasdien prieš veidrodį praleidžia daug laiko. Ji – žmogus užimtas, knygų žmogus. O šiandien ant jos darbastalio – iš škotų kalbos verčiamas romanas. Jau trečias mėnuo jo dėka gyvena toli nuo supančios kasdienybės. Ypač tai pajunta, kai reikia pasi-

tikslinti vienokią ar kitokią situaciją. Tokiam atvejui šalia ar knygų spintoje ne vienas iš svetur parsivežtas leidinys. Darbas kuriam laikui, o kartais ir kelioms valandoms stabteli, užtat kaip malonu jam vėl pajudėjus, kai nelieka jokių abejonių dėl išverstos pastraipos, sakinio ar žodžio.

Ilga Rūtos darbo diena. Visa laimė, kad namiškiai suprant, kada galima, o kada nedera jos trukdyti. O tu, kuo pavyko ir save nustebinti, vakare būtinai pasidalins.

Tačiau tik po vakarinių procedūrų.

– Ta pati Rūtelė! – žvilgterėjusi į vonios veidrodį, ir šiandien pasako. – Ta pati...

Gal dėl to, kad ir iš jaunystės pažįstama šypsena niekur nedingusi, o gal kad tik mažytė balta sruogelė viršugalvyje bando jos kantrybę. Trauk ją devynios. O gal iš tikrųjų nėra ko baimintis?

Dar sykį nusišypso savo jaunatviškam veidui ir jau visai smagiai pakartoja:

– Ta pati Rūtelė!..

2023 m. kovo 4 d.

Tris kartus komjaunuolis

Ne, Danielius ne disidentas. Tačiau keli jaunystės *prajovai* net artimiausiems žmonėms ilgokai buvo nesuprantami. Visų pirma tie, kurie susiję su komjaunimu.

Raudoną bilietą gavo paskutinis klasėje. Atsikalbinėjo iš paskutiniųjų. Kol nugalėjo auklėtoją, mokiusi geometrijos.

– Nestosi – dvejetą garantuoju, – verdiktas buvo aiškesnis už aiškų. Kiek besistengė, nesugebėjo suvokti to mokslo plonybių, neįsivaizdavo linijų ar kraštinių, kurios ne popieriuje prieš akis, o kažkur gerokai toliau.

Pradėjęs studijuoti nedalyvavo spalio švenčių demonstracijoje, nors dekanas buvo prigrasinęs jokių būdu nepramiegoti. Išvažiavo pas tėvus negavęs leidimo.

– Kodėl? Kodėl?! – senas komunistas, buvęs pagrindininkas rėkė tokiu balsu, kad, rodės, ne demonstracijoje nebuvai, o mažų mažiausia žmogų papjovei.

Kai ilgiau tylėti jau darėsi neįmanoma, Danielius išlemeno:

– Nebeturėjau ką valgyt. Bulvių, lašinių važiauvau parsivežt...

– Ką?! – visai pasiuto dekanas. Tačiau kiek aprimęs jau žmogaus balsu pasakė: – Reikėjo ateit pas mane... Kad daugiau taip niekada... Niekada, supratai?

Nors ko galima buvo tikėtis iš dekanas, jau buvo girdėjęs iš kambarioko, studijuojančio vyresniame kurse, pasijuto labai

pažemintas. Tačiau tik vėliau suvokė: to, ką padarė likęs vienas, nereikėjo daryti. Pyktis buvo toks didelis, kad net nepajuto, kaip komjaunuoliškas bilietas virto pelenais. Net baimės nebuvo, kad štai ims ir kažkas įeis pro duris ir pamatys lėkštelėje besirangantį popiergalį su kai kam tokiu brangiu ženkleliu. Tik kai darėsi aišku, kad viršelis taip greitai, kaip vidiniai lapeliai, nesudegs, tapo šiek tiek baugu. Visgi susvilo ir jie...

Visa laimė, kad nesusvilino tie pelenai paties Danieliaus. Buvo apsiribota *griežtu papeikimu su įrašymu*. Žinoma, jei būtų pasakęs teisybę, visiškai liūdnai būtų pasibaigę. Su universitetu būtų prisiėję atsisveikinti. Teko pameluoti, kad pametė tą raudonąją knygelę.

Studijas baigė tais metais, kai Kaune susidegino Kalanta. Nors Vilniuje nebuvo *kalantinių*, tačiau gandas apie jas netruko pasiekti ir sostinę. Šįkart savo komjaunuoliškus bilietus susvilino trise. Su geriausiais kurso draugais išsiruošę žygin prie Nemuno. Laužas labai greitai prarijo tai, ko, kaip buvo įsitikinę diplomantai, niekada nebeprireiks.

Paskyrė juos į skirtingus rajonus. Danieliui iškrito visai neprasta korta – Telšiai. Visai netoli gimtinės. Atrodė – belieka džiaugtis gyvenimu. Deja, vieną dieną išgirdo:

– Danai, betgi tu komjaunuolis. O iki šiol įskaitos nesusitvarkei...

Vėl teko meluoti. Nepasigirsi juk, kad turistinio laužo nebuvo kuo įkurti ir... Šįkart išgelbėjo prieš porą metų mokyklos komjaunimo sekretore išrinkta lituanistė, kurios sužadėtinis dirbo rajono komjaunimo komitete. Buvo keičiami komjaunimo bilietai, ta situacija ir pasinaudojo kolegė, susitarusi su savo brangiausiuoju. Patalpoje, kur vyko senų dokumentų priėmimas-sunaikinimas ir naujų išdavimas, be didelio vargo buvo suvaidinta privaloma procedūra.

Taip Danielius trečią kartą tapo komjaunuoliu.

Ir daugiau liūto už uodegos nebetampė.

Buvusiems kursioakams pasisekė kiek prasčiau. Ir vienas, ir kitas vos neprarado darbo mokykloje. Už bilietų *pametimą* ne tik užsitarnavo *griežtus su įrašymu*, bet ir iki Atgimimo laikų ne pačius geriausius vardus.

&

Dabar visi trys jau gerokai žilstelėję. Vienas jų – Nepriklausomybės Akto signataras, kitas – rajono švietimo skyriaus vadovas, na, o Danielius – gimnazijos direktorius. Susitikę būtinai prisimena ir turistinį laužą, prarijusį tris raudonus bilietus. Nuo to lemtingo vakaro tapo tarsi visai kitais žmonėmis.

O Danielius savo namuose kartkartėm paniūniuoja nei šį, nei tą:

– *Gyvuok, klestėk, šaunusis komjaunime...*

– Kaip tau ne gėda, direktoriau? – nei piktai, nei juokais paklausia žmona.

O iš tikrųjų ir vienas, ir kitas kuo puikiausiai supranta – sugrįžo kažkas iš praeities. Kokia nors smulkmena, kuri šiandien gali tik šypseną sukelti.

2023 m. kovo 12 d.

Čia mano namai

Jos gimtieji namai niekur nedingo. Tebestovi pačioje gražiausioje miesto vietoje – šalia bent porą šimtmečių menančio parko, tebedžiugina praeivių akis savo netradicine architektūra. Paties Karolio Reisono kūrinys! O ko buvo vertas šis kūrėjas, gėda nežinoti inteligentiškam žmogui.

Na taip, iki galo užbaigti namo statybos nebuvo lemta. Antrasis aukštas liko tik brėžiniuose. Statybai vadovavo pats tėvukas, turėjęs didelę patirtį ir mieste pastatęs net kelis pačius svarbiausius statinius. Atėjo keturiasdešimtieji, o su jais, pačiu gražiausiu metų laiku, ir neprašyti svečiai užėjo. Šalia pusiau įrengto namo liko gulėti didelė krūva riedulių, kuriuos ilgainiui ir paprašė, ir slapčiomis išstampė tie, kuriems jų labiau reikėjo. Liko nedaug, tačiau pakankamai, kad jai atstotų pasakų karalystę, tokią, kurią įsivaizdavo žaisdama tarp jau spėjusių apsamanoti akmenų.

Ko tik neprisigalvodavo. O jei dar tarp riedulių išdygdavo ne tik pienės, bet ir tikrų tikriausia pelenytė, vaikui būdavo begalinis džiaugsmas. „Ir kas iš tos mūsų dukrelės išaugs? Ne vaikas, o stebuklas“, – išgirdę dar vieną mergaitės sugalvotą pasaką, lyg savęs, lyg kažko nematomo paklausdavo tėvai.

Kai išvežė gretimame name gyvenusius kaimynus, kurie turėjo pianiną ir mergaitei leisdavo juo naudotis, sugrįžus iš muzikos mokyklos, tuos mokslus teko nutraukti. Buvo daug ašarų, bet kitos išeities nebuvo. Lėšų įsigyti savo pianiną ne-

buvo, o ir apskritai tokio instrumento anuomet jokioje parduotuvėje nebuvo. Kaimynų dar caro laikais pirktaji pagrobė tie, kurie naktį atvažiavo nelaimėlių išvežti.

Nors mergaitė jau buvo ūgtelėjusi, laikas nuo laiko vėl atsisirasdavo namo pašonėje prie nebaigtos statybos užsilikusių akmenų. Tik jau su niekuo nesidalindavo tuo, apie ką su tais rieduliais ar tarp jų augančiom gėlytėm kalbėdavo. O jos sugalvota pasaka, kuria kartą pasidalino, privertė ne tik liūdnei nusišypsoti, bet ir išsigąsti. „Kitiems tu jos nepasakok, – paprašė mama. – Negeri žmonės gali ne taip suprasti“.

Ačiū Dievui ar atsitiktinumui, jų neišvežė. Tačiau net keletą metų keli ryšuliukai, tam specialiai paruošti, pragulėjo miegamojo spintoje. Mergaitė tik užaugusi sužinojo apie bemieges tėvų naktis, klausantis, ar gatvėje nesuburgs mašina, atvykusi naujos aukos.

Išvežti neišvežė, bet vieną dieną neprašytų svečių vis dėlto sulaukė.

– Iš kairės namo pusės prašom išsikraustyti. Čia rytoj apsigyvens valstybės saugumo viršininkas su šeima, – laužyta lietuvių kalba pasakė kariškis, prieš tai apžiūrėjęs visas namo kerteles.

Teko glaustis dešinėje namo pusėje, nors buvo ir ne taip paprasta šešių asmenų šeimai su neseniais gimusiais dvyniais.

– Dukrele, tik svetimiems nepasakok, kokias paslaptis tau atskleidžia rieduliai... Paslaptys ir turi likti paslaptim. Tam jos ir paslaptys, – taip mergaitės, nemažai laiko vėl praleidžiančios tarp akmenų, paprašė mama.

Tas saugumietis lyg ir nieko blogo jiems nedarė. Kartą mergaitei net lėlę iš Maskvos parvežė. Dar ir nufotografavo su ta dovanėle. Tik toje nuotraukoje ji kažkodėl susiraukusi, nusiminusi, nors lyg ir turėtų džiaugtis. Po daugelio metų mama sakė, kad tąsyk skrandelį skaudėjo. Namuose nebuvo pertekliaus, tokie laikai buvo. Nors tas nuomininkas, kuris nė kapeikos už gyvenimą jų namuose nemokėjo, visada buvo

mandagus, kartais net saldus, apie jį pažįstami, jei ką ir pasakydavo, tik gerai apsižvalgę. Tėvukas ir pats buvo girdėjęs, ką reiškia būti pakviestam į jo *kontorą*. Tačiau ilgainiui įsidrąsino ir kartais nei iš šio, nei iš to, girdint naujam kaimynui pakartodavo tai, ką buvo perskaitęs vaikams skirtoje knygelėje: „Ką prižadėjai draugui Stalinui karštai, reik ištesėt“. „Nu, nu...“, – po pirmą sykį ištartų to vaikiško eilėraščio eilučių saugumietis kažkaip keistai sumišo, jo veidas tarsi persikreipė, gerokai išgąsdindamas mėgstantį pajuokauti tėvuką. O kitus kartus tą patį pakartojus, jau pritariamai linkteldavo: „*Molodiec*“*. Tarsi būtų išgirdęs kažką ypatingo. Kad tie žodžiai sakomi juokais ir dar su užpakalinėmis mintimis, regis, tam dideliame kaimynui nė nedingtelėjo...

O sūpynė jau ne ta, kuri visada teikė daug džiaugsmo ir jai, ir sesei, ir jaunesniems broliukams. Atnaujinta. Tik pastatyta toje pat vietoje, šalia saldinės obels. Senoji buvo geidžiausias namų vieta, kai, studijuodama sostinėje, naktiniu traukiniu sugrįždavo trumpų atostogų. Pravėrusi vartelius ilgokai, kartais net iki pat ryto čia užsisėdėdavo, daug gražaus prisimindavo.

Deja, po tėvelių mirties ir tai, kas namo viduje, neatpažįstama. O svarbiausia – tarsi neliko čia dešimtmečius gyvenusios namų dvasios. Ypatingos namų dvasios, kurios su niekuo nesumaišysi. O gal ji klysta? Taip, čia viskas moderniau, šiuolaikiškiau, bet... Bet tai jau ne jos namai. Šiandien dar kartą apėjusi visus namus, pabandžiusi įrodyti sau, jog klysta, vis dėlto suvokė, kad ne ir dėl to pasidarė dar liūdniau.

Išėjusi į kiemą priglaudė delną prie iki skausmo pažįstamų plytų sienos, toje pusėje, kur sūpynės, ir tyliai atsisveikino:

– Sudiev...

* Šaunuolis (rus.).

&

Jau kelintą naktį nebesapnuoja gimtųjų namų. Tie sapnai kuo toliau, tuo labiau varė iš proto. Atsibudavo naktį prakaito išpilta. O vėl užsnūdusi vaikščiodavo po gimtąjį namą, kuriame kažkodėl niekada nesutikdavo amžinatilsį tėvelių, nors mintyse taip troško juos pamatyti.

– Čia mano namai, – šiandien pasakė, užėjusi į darbo kambarį, kuriame tarškėjo kompiuterio klaviatūra.

– Na taip, – atsakė jos žmogus. – Jau pusė amžiaus, kai taip...

– Nieko tu nesupranti, – nusivylusi atsakymu dar didesnę mįslę užminė.

– Vėl iš gimtųjų? – pasitikslino. – Toks įspūdis, kad pati nesupranti, ką praradai, ką atradai.

– Ir taip, ir ne... Tiesiog tik dabar supratau, ką reiškia turėti namus, kuriuose jautiesi laiminga.

2023 m. kovo 21-22 d.

Ir gėlei reikia

Tas išvaizdus krūmas, iš pirmo žvilgsnio kažkiek panašus į berželį, turbūt ir dabar tebedžiugina kavinės, nuo senų laikų veikiančios Palangos centre, lankytojus. Dvimetrinis medis nuo apačios iki lubų prisėtas tokių smagių geltonai žalių lapų, kad jų nepastebėti neįmanoma. Rombą primenančių lapelių šonuose net keli atspalviai, o viduryje dar ir neabejotinai talentingo menininko sukurtas raštas. Atgaiva kiekvienam netoli to stebuklo atsidūrusiam.

Pietaudami ne sykį apkalbėjome tą spalvotą kaimyną, bandydami atgaivinti savo botanikos žinias, bet taip ir nepriėjome vieningos nuomonės, kaip jį įvardinti. kažkas iš mūsų nedidelės kompanijos nutarė, jog labiausiai tiktų „Dangaus karalystės“ vardas.

Paskutinę atsisveikinimo su kurortu dieną Ji nutarė, kad būtų pravartu panašų stebuklą įkurdinti ir savo namuose. Tačiau šakelę derėtų patiems slapčiomis, nematant šeimininkams, nusilaužti, nes kitaip neprigis. Patikrinta liaudies išmintis.

Jau penkeri metai jis mūsų namuose. Ne, iki lubų neišaugo, ir ačiū Dievui, tiek erdvės paskirti nebūtų galimybės. Ūgtelėjo iki nepilno pusmetro ir kultūringai stabtelėjo. O spalvingais lapais apsipylęs kaip pasakoje. Taip ir vadiname – „Dangaus karalyste“, nors vis žadame atrasti laiko ir išsiaiškinti tikrąjį krūmo-gėlės vardą.

Praėjusią žiemą mūsų miegamąją puošianti gėlė pradėjo neraminti. Vis daugiau jos lapelių atsidurdavo ant stalo, o tie, kurie dar buvo gyvi, taipogi atrodė lyg būtų nesavi.

– Kas atsitiko? – laistydamą gėlę vietoje pagiriamųjų žodžių, kuriuos kas rytą kartodavo, Ji jau kelintą sykį papriekaištavo „Dangaus karalystei“.

Kai Velykų išvakarėse „Akropolyje“ nupirkau baltų žiedų prisėtą begoniją, iš pradžių ją įkurdinome šalia „Dangaus karalystės“, tačiau netrukus krūmą apgyvendinome svetainėje.

Praėjus keletui dienų, teko ištarti:

– Tokio nusiminusio dar neteko matyti. Supyko ant mūsų, ar ką?

Sugrąžinus į miegamąją ir įkurdinus šalia baltosios begonijos, krūmas pradėjo keistis ne dienom, o valandom. Jau nė vienas lapelis nekrito ant stalo, tokius smagius buvome matę nebent Palangoje. O ir begonija neatsiliko – atrodė, kad jos šypsena net žaliuosius lapus šonuose nulenks.

Gal ir ne vietoje, bet pasakiau lyg koks Baltušis. Ir jūs, be abejo, pamenate, kodėl Valiusei reikėjo Alekso?

– Pasirodo, ne tik žmogaus žmogui, bet ir gėlei gėlės reikia...

„Dangaus karalystės“ ir begonijos kaimynystė – tai, kas gražiausio nutinka kiekvieną rytą. Laistydamą gėles Ji dabar jau ir pasisveikina su jomis, ir kiekvieną atskirai pagiria. Maždaug taip, kaip tai darydavo augant sūnui ir dukrai.

Ir tikrai neabejoja, kad jos ir girdi, ir supranta.

2023 m. balandžio 14-15 d.

Geriau po žeme?

“Ir ko jūs čia atvažiavot?” – lyg ir savęs klausia tarp rožių besiilsintis, nes supranta, kad jo neišgirs. Supranta, kadangi jau bandė ne tik prabilti, bet ir šaukti ir spėjo įsitikinti, jog viskas veltui.

“Dieve, Dieve”, - dar pabando suaimanuoti, tačiau išgirsta tik save.

Skausmas atlėgo, tačiau koks jis buvo baisus, niekada nepamirš. Vos spėjęs parašyti “Neatidaryčiau durų. Svaigsta galva”, pajuto tokį dūrį į širdį, kokio niekada nebūtų galėjęs įsivaizduoti. Tačiau jei tą jo laišką perskaitė, kažin ar suprato, kad jau viskas. Ne sykį panašiai guodėsi, pridėdamas, kad nekreiptų dėmesio, išgers lašiukų, ir viskas bus gerai. O šįkart reikėjo būtinai pridėti dar vieną žodį: “Gelbėkit”. Deja, nespėjo.

“Ko verti jūs, kursioikai, jei tik dabar prisiminėt? Kodėl nepadėjot, kai darbo prašiau? Kai buvau persekiojamas už drąsius straipsnius, dėjot į krūmus. O kai milijonieriaus sūnelis atėmė iš manęs, kolega, tavo seserį, kad taip įvyktų, ir pats stengeisi. O laikiau geriausiu draugu. Ne ką geresnis pasirodė ir tu, kurį taipogi vadinau draugu. Matyt, bijodamas, kad tik kas neįtartų, jog rūpiniesi artimu. Tiek pasiekus, norisi dar aukštesnės tarnybos? Tai ko vis dėlto čia atvažiavot? Kad žmonės neabejotų jūsų padorumu?

Na, o jūs, profesore, turbūt laiminga, išgirdusi apie mano mirtį? Nesitikėję tokios greitos nepatogaus žmogaus baigties? O jūs, profesoriau, ta proga turbūt ir taurelę išlenkėt? Juk su tokia neapykanta reikalavot iš kolegų jokių būdu nedalyvauti tos mano nelaimingos knygos pristatyme. Niekto kito iš sektanto ir negalima buvo tikėtis. O aš tą liūdną vakarą pirmąsyk pajutau peilio dūrį į širdį. Tik dar ne lemtingąjį. Iki jo dar buvo likę šiek tiek laiko. Na taip, jau visai nedaug.

Jei iš naujo leisčiau tą knygą, tikrai nebeatsisakyčiau puslapių, kuriuose buvo ir žymiausių sektantų pavardės. Tarp jų ir lietuvių, net kai kurių ministrų. Gelbėdamas knygą padariau nedovanotiną nuodėmę. Atleisk man, Viešpatie.

O stipendijos kaip doktorantas taip ir negavau. Didysis profesorius, tituluojamas geriausiu Lietuvos istoriku (nors tiek mūsų istorijoje pripainiojo, kad pats velnias joje koją nusilaužtų), pasistengė, kad jo sūnelis būtų pamalonintas. Žinoma, pamalonino, nors ir arkliui aišku, kad yra durnas, kaip bato aulas. Su Pono Dievo, atsiprašau, su galingojo tėvelio pagalba jau ir disertaciją apgynė. Užtarėjai lydėjo kiekviename žingsnyje. Taip, kaip mane visokie driajuskai, pasiryžę jei ne sunaikinti, tai bent išpurvinti.

Mano el. pašte suradote pasaką? Taip, buvau sumanęs parašyti jų visą knygą. O tą pirmąją nusiunčiau latvikei, apie kurią visko prisivajojau. Deja... Tokio atsakymo sulaukiau, kokio niekam nelinkėčiau. Šalia pagiriamojo pasakos komentaro radau ir porą sakinių, kurių niekam nelinkėčiau: "Man reikia tokio vyro, kuris turi rūmus, liuksusinį automobilį ir daug pinigų".

O ko vertas kunigėlis, pradėjęs ceremoniją, kai tėveliams iki kapo duobės dar buvo likęs gal pusšimtis metrų – abiems problemos su kojomis? Na taip, nepagalvojo tėvelis, kad taip gali atsitikti ir atsiskaitė su dvasiškuoju tėvu iš anksto. O šiam, regis, toji šimtinė eurų kišenę degino, - savo giesmę užbaigė

mano brangiems tėveliams tik priartėjus prie kapo. Į velnių būrį šaut tokius kunigėlius!

Gal ir po visų šitų prisipažinimų galvojate, kad man būtų geriau ant Žemės negu po žeme? Oi, kaip klystate.

Padėk man, Viešpatie”.

&

Jei Dievas būtų buvęs gailestingas, nebūtų leidęs numirti tokiam jaunam ir talentingam, daug galėjusiam, bet dar daugiau nespėjusiam. Lyg ir nebuvo už ką taip nubausti, tarsi nepagalvojus, jog kartu pasmerkiami dar du šios Žemės žmonės. Mažiausiai du.

Žemėje ir taip per daug nelaimingųjų, kokia prasmė tokiu būdu dar padidinti jų skaičių? Gal toks klausimas kai ką papiktins, atseit, piktžodžiauja žmogus. O jūs bent akimirkai atsidurkit šito nelaimėlio vietoje. Iškart pasaulis apsisvers aukštyn kojomis.

Kažkada kažkas yra užrašęs: “Vėl imčiau melstis, jei būtų Dievas”. Tą eilutę galėjo užrašyti tik be galo didelį skausmą patyręs ir jau niekuo nebetikintis. Nei Dievu, nei velniu. Toks, kaip ir šių eilučių autorius.

Na taip, tūkstantį kartų per dieną pakartoju: “Amžiną atilsį duok, Viešpatie”. Tik ar nors kiek palengvėja nuo šito? Tikrai ne. Tik dar sykį prieš akis pamatai ne tik visai neseniai matytą mielą veidą, išgirsti balsą, kurį atpažintum iš milijonų, ir vėl apsipili ašarom, nors kas tik netingi įrodinėja, kad jokių būdu negalima ašaroti – taip tik apsunkinsi šią Žemę palikusiojo dalį. O kas ir kada turėjo galimybę tuo įsitikinti? Jei dar visai neseniai tą tau taip brangų žmogų matei sveiką ir gyvą, o dabar negali neišsivaizduoti, kas maždaug vyksta su juo.

Gatvėje, prekybcentriuose, traukinių stotyse, kontorose, visur kur, kur skuba ar neskuba žmonės, tarsi niekas ir nepasikeitė. Niekas net nepastebi tavo nelaimingo veido. Koks ne-

gailestingas pasaulis užgriuvo tave, ir kad niekada jau nebūsi laimingas, žinai tik pats. Ir tas žinojimas varo iš proto. Net iki tokios ribos, kad, jei turėtum pistoletą, tikrai nusišautum. O ir jau ne pirmą sykį pagalvoji, kaip būtų gerai, jei vaistinėje ar bent pas turgaus prekeivius galėtum nusipirkti kalio cianido. Nes toliau gyventi nebėra nei prasmės, nei jėgų.

Tik dar sykį prisiminęs ne taip seniai to tau brangaus žmogaus pasakytus ir į širdį įkritusius ždžius, kurie tąkart neatrodė labai svarbūs, supranti, kiek daug nespėjai, nes vis pritrūkdavo laiko. O ir svarbiausių jam skirtų žodžių nespėjai pasakyti. Juk buvai įsitikinęs, kad juos ištarsi, kai pats pajusi, jog netoli valanda, kurios dar niekam niekada nepavyko išvengti. Deja, toji nelaimingoji sumaišė kortas. O dabar kažką atiduotum, jei likimas bent vienai dienai sugrąžintų tai, ką jau visam praradai.

2023 m. birželio 28-30 d.

Turinys

Atsisveikinimas su knygomis /	5
Nadiežda /	10
Išpažintis /	16
Paskutinį kartą /	20
Pjaunant grybą /	24
Parašyk man laišką /	27
Beveik pasaulio pabaiga /	29
Du dalgiai /	33
Juodasis penktadienis /	36
Marčios bateliai /	39
Internacionalas /	44
Giminės /	47
Ką žinai. Ką žinai?.. /	50
Vagies sūnus /	54
Gelžbetoninis poetas /	57
Angelai (sargai) velnio sparnais /	60
Eutanazija /	63
Kada bus geriau /	66
Ta pati /	69
Tris kartus komjaunuolis /	71
Čia mano namai /	74
Ir gėlei reikia /	78
Geriau po žeme? /	80

Peleckis-Kaktavičius, Leonas

ANGELAI VELNIO SPARNAIS: novelės. – Šiauliai: Saulės Titnagas, 2023. - 86 p.

ISBN 978-609-8207-25-5

Šiauliuose gyvenančio rašytojo trečioji novelių knyga. Ir naujausiose novelėse – ne mažiau paslaptingumo, skaudaus dramatiškumo, žmogiškojo dvilypumo pavyzdžių. Pastaraisiais metais šį žanrą aktyviai puoselėjantis kūrėjas nustešina vis netikėtesniais siužetais, atradimais, kurie negali nejaudinti. Už jų – ir talentinga plunksna, ir gyvenimiškoji patirtis.

Leonas PELECKIS-KAKTAVIČIUS

ANGELAI VELNIO SPARNAIS

Novelės

Redaktorius *Albinas Dagys*

Dizaineris *Linas Janonis*

Pirmajame viršelyje panaudota: *Jonas Daniliauskas. Povų pušis. Al., dr., 146x81. 2019-2020.*

Ketvirtajame viršelyje – *Antano Dilio* nuotr.

Leono PELECKIO-KAKTAVIČIAUS išleistos knygos:

- SUGRIŽTA GIEDRA. – Eilėraščiai. Vilnius: Periodika, 1991.
- NAMUOSE ANT PASADNOS ULYČIOS. – Biografinė apybraiža. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1991.
- LAIMINGAS ATSITIKTINUMAS: DIALOGAI AMERIKOS ŽEMĖJE. – Kūrybiniai portretai. Klaipėda: Rytas, 1992.
- BALTAS LAPAS – LYG ALTORIUS. – Esė. Klaipėda: Rytas, 1995.
- ODININKU PER METUS NETAMPAMA. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 1998.
- PIRMIAUSIA KRAUJAS, O PASKUI ŽODŽIAI. – Esė, pokalbiai, studijos. Klaipėda: Klaipėdos rytas, 1999.
- PASAULIO PABAIGA ATIDEDAMA. – Esė. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 2001.
- SUSTABDYTAS LAIKAS. – Esė apie kultūros įžymybes. Šiauliai: Varpai, 2001.
- ŽODŽIŲ ŽMONĖS. – Esė, pokalbiai, studijos. Šiauliai: Varpai, 2002.
- VIZITINĖ KORTELĖ. – Publicistika. Šiauliai: Saulės spaustuvė-leidykla, 2004.
- VANDENS NAMAI. – Publicistika. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2004.
- KAZIMIERAS BARĖNAS. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2005.
- BALTIJOS ERDVĖS. – Publicistika. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2005.
- PIRMASIS REKTORIUS. – Publicistika. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006.
- ŽODI, KURIS ESI. – Esė, pokalbiai, studija. Šiauliai: Varpai, 2007.
- VANDENS TILTAI. – Publicistika. Klaipėda: Druka, 2008.
- ŠIMTMEČIO ISTORIJA. – Publicistika. Klaipėda: Druka, 2008.
- VITAM HOMINIS CURABO. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 2008.
- VERSMIŲ KNYGA. – Lietuvos vandentvarkos ūkio istorija. Vilnius: LVTA, 2008.
- JURGIS JANKUS: gyvenimas ir kūryba. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2008.
- NAMUOSE ANT PASADNOS ULYČIOS: dar po dvidešimties metų. – Memuarinė eseistika. Šiauliai: „Aušros“ muziejaus leidykla, 2009.
- VYTAUTAS ALANTAS: gyvenimas ir kūryba. – Monografija. Šiauliai: Varpai, 2009.
- ŽODŽIAI, KURIE NEIŠDUOS. – Esė, pokalbiai, studija. Šiauliai: Varpai, 2011.
- JUOZO BAGDONO SPALVŲ IR ERDVIŲ VIZIJOS. – Biografinė monografija. Šiauliai: Varpai, 2011.
- VARPAI: istorija, autoriai, akcentai (sudarymas, įvadas, interpai). – Prisiminimai, straipsniai, studijos, laiškai. Šiauliai: Varpai, 2011.
- ADOLFAS VAIČAITIS. Kaltas, nes tapo menininku. – Biografinė monografija. Šiauliai: Neoprintas, 2013.
- ANGELAS, KURIS SAUGO. – Publicistika. Šiauliai: Titnagas, 2013.
- „RŪTOS“ ISTORIJA: puslapiai, kvepiantys šokoladu. – Publicistika. Kaunas: Kopa, 2013.
- BERNARDAS BRAZDŽIONIS. Nuo „Kelionės mirazų“ iki „... už visų galaktikų“. – Esė, pokalbiai, laiškai. Šiauliai: Neoprintas, 2014.
- ARTI ŽMOGAUS. – Publicistika. Šiauliai: Neoprintas, 2014.
- VYTAUTO OSVALDO VIRKAU MENO VIZIJA. – Biografinė monografija. Šiauliai: Varpai, 2015.
- IR DAR KARTĄ ŽODIS. – Esė, pokalbiai, atklastai. Šiauliai: Varpai, 2016.
- KNYGNEŠYS IŠ TORONTO. – Biografija. Šiauliai: Varpai, 2016.
- ARTI, KAIP ĮŠSIPILDYMAS. – Eilėraščiai. Šiauliai: Neoprintas, 2017.
- ALGIMANTAS BALTAKIS: gyvenimas – meno kūrinys. – Esė, pokalbiai, atklastai. Šiauliai: Neoprintas, 2017.
- „AŠ – LYDERIS“. – Publicistika. Šiauliai: Neoprintas, 2018.
- ŠUNS PLAUKAI. – Romanas. Šiauliai: Neoprintas, 2019.
- RAUDONA KĖDĖ FONTANO VIDURYJE. – Novelės ir apsakymai. Šiauliai: Neoprintas, 2020.
- ŽMONĖS KAIP KNYGOS. – Esė, pokalbiai, atklastai. Šiauliai: Varpai, 2021.
- DU VIENAME. – Novelės. Šiauliai: Saulės Titnagas, 2022.
- MINDAUGO LOBYNAI: rašytojo ir mokslininko Mindaugo Peleckio (1975-2023) gyvenimas ir kūryba (sudarymas). – Straipsniai, recenzijos, prisiminimai, disertacija. Šiauliai: Saulės Titnagas, 2023.